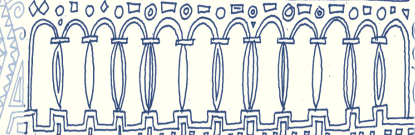

עכב רב

גיליון חודשי מתורתו
של הרב עדין
אבן-ישראל שטיינמלץ

*

גיליון אדר תשכ"ג

נבב"א
נבב"א

הקדמה

חודש אדר הוא חודש מיוחד במינו שצבוע כולו בצבעי השמחה וההארה המיוחדת של חג הפורים. הרב דיבר לא מעט על השמחה ובדרך כלל קשר אותה באופן מסויים ליכולת להשתחרר, ביכולת לקבל את הדברים איך שהם ולחיות עם המציאות בשלום. חלק מהעניין של פורים על פי פשט ועל פי סוד הוא ההבנה שאנו לא מבינים ושהקב"ה מנהל את העולם בדרכים נסתרות. ההליכה הפשוטה עם הקב"ה ועם מעשיו הייתה דבר שראינו אצל הרב בכל מיני הזדמנויות. לאידך גיסא ישנה בפורים הצד האחר, הצד הסוער שבו האדם מנסה לעשות שינוי, שהאדם מנסה לשנות את פני הדברים. הרב סיפר לא פעם על המנהג שנהגו אצל סביו הקדושים (אדמו"רי בית סלונים) להתוודות בבכיה בפורים. בהתוועדויות פורים עם הרב, היה הרב מדבר על הדברים עצמם, על התמצית של התמצית, מעורר וסונט בנו להגיע אל תוכיות הדברים, אל הנקודה הפנימית ולעשות שינוי של ממש.

אצל החסידים ימי הפורים נחשבים לימים גבוהים מאוד, ימים שמסוגלים לתשובה ולעלייה גדולה. הדברים של הרב לחג הפורים נסובים על שני קטבים שהם בעצם שני צדדים של אותו מטבע. קוטב אחד הוא קוטב ה'עד דלא ידע' - היכולת להגיע בפורים להשגות נעלות, לבחינות עליונות שמתגלות בימים הללו. הקוטב השני הוא באמירה החוזרת והנשנית של הרב - שהדברים צריכים להותיר רושם. ימי הפורים הם הזדמנות גדולה שצריך להיזהר מאוד שלא להחמיץ או לפרוט אותם על דברים של מה

בכך. פורים הוא זמן שבו אפשר באמת לצאת מן הגדרים ומן ההגבלות ולפתוח פתח לחיים אחרים, חיים מאירים.

שנזכה לחוג את ימי הפורים האלה בשמחה עליונה, ביציאה מן הגדרים ובהתמסרות לקב"ה ושהימים הללו יחקקו רושם של אמת וימשיכו שפע ברכה בגשמיות וברוחניות לנו ולכל עם ישראל

לחיים!

המערכת: יאיר שוורצפוקס ואהרן בילט

השתתפו בהפקת הגיליון: אריה יולוס, חן פרנקל, נתנאל איתי ושילה בלוך
למידע אודות הפצת הגיליון ולתרומות ניתן לפנות למספר: 054-727-9623

TalmideiHarav@gmail.com

עיצוב גרפי: 'עיצובי שיר' 052-8954475

תוכן עניינים

חודש אדר

- 7.....להיות בשמחה
10.....שמחה ורגש

שבת זכור

- 21.....מחיית עמלק
27.....ליקוטי הרב - מלחמה בעמלק

תענית אסתר

- 35.....מסירות הנפש של אסתר

פורים

- 39.....ליקוטי הרב - פורים
51.....פורים - עד דלא ידע
57.....מאחורי המסכות - ראיון בטלוויזיה הצרפתית

סיום

- 66.....כלות הנפש
68.....קומץ המנחה

תורה אדר

”

מעבר להרחבת היכולת לראות טוב ולחשוב טוב מצויה גם ההכרה שהשמחה - לא במובן של התפרצויות של עליצות אלא כחויה מתמדת - היא, בעצם, עניין של בריאות הנפש. הנפש הבריאה שואבת את שמחתה מעצם החיים, מכל הדברים הקטנים שיש לו לאדם בעולמו, גם אם בעיניהם של אחרים הוא קטן ודל. זוהי, כנראה, הסיבה לכך שרוב התינוקות בדרך כלל שמחים: הם שמחים בחיים כשלעצמם, במשחק באצבעותיהם או בכפית שהגיעה לידיהם, ואין הם מחפשים דבר מעבר לכך.

אין זה פשוט לאדם להיות תמיד בשמחה. לבו של אדם מלא מאוויים ותשוקות מכל הסוגים, וגם יש בו מידה מסוימת של עיוותים, מולדים או נרכשים. ואולם המלחמה בכל אלה מאפשרת לאדם להגיע לאותו מצב שהכתוב קורא לו "לישרי לב שמחה" (תהלים צז:יא).

(מתוך "שמחה", מילים פשוטות יהודיות)

“

להיות בשמחה

מתוך סדרת "מושגים בחסדות"

לכן העניין של 'להיות בשמחה' - הוא לא דרישה פשוטה. הדרישה היא לא שאדם יעמוד ויצחק כל הזמן, אם בן-אדם צוחק כל הזמן זו אולי בעיה שצריכה טיפול פסיכיאטרי... אז מה העניין שאומרים לאדם להיות בשמחה? אני דורש ממנו להיות בשמחה ככל שהוא יכול; אני לא דורש ממנו שמחה יותר תוססת, במובן של ששון, או עליזות ועליצות, שהם גם כן שמות נרדפים לשמחה, וכל אחד מהם הוא אופן אחר של שמחה. אלא אני דורש ממנו את השם הכי כולל של העניין שהוא ה'שמחה'. השמחה באופן מהותי, לא אמורה להיות מצב יוצא דופן, שדורש איזה שינוי בנפש או בגוף שמביא לשמחה. אני לא מצפה לשירה, ולא להתגלויות ולא לריקודים - אז מה היא בעצם שמחה?

כאשר אני מדבר על ביטוי כמו "ישמחו השמיים" מתעוררת שאלה מעניינת: מה זה "ישמחו השמיים"? מהי שמחת השמיים? נראה ששמחת השמיים קשורה לכך שבוודאי שמחה היא לא לספר בדיחות כל הזמן, או לעשות קולות, להיפך, יכולה להיות שמחה מאד שקטה ופנימית. התמצית של העניין היא

העניין של השמחה הוא באמת נושא גדול. מפורסם וידוע ששמחה אצל חסידים זה יותר מאשר "מצב רוח טוב", אלא זה עניין של מצווה ושל השתדלות להיות בשמחה. זה לא שסתם יש מפעם לפעם שמחה, אלא זה דבר שאדם צריך לעבוד עליו ולהשתדל בו להיות בשמחה.

העניין של שמחה הוא לא פשוט; בעצם, למילה הזאת יש לפחות עשרה שמות נרדפים, וכמו כל המילים עם שמות נרדפים - המשמעות שלהם לא זהה. הרי אם היא הייתה זהה המילים היו מיותרות... זה עניין של דקויות, לפעמים של הבדלים גדולים, ולפעמים של הבדלים קטנים, מתי משתמשים בכל מילה, ומה המשמעות המדויקת. אם כן, בשמחה יש הרבה דקויות.

יש תיאורים שונים של שמחה, יש שמחה שמתגלה בצורה סוערת - למשל, צהלה: אדם צוהל ושומעים את קולו. יש עניין של דיצה: האדם רוקד. יכול להיות שיש אדם שהוא בשמחה והוא לא רוקד, יש אופי מסוים של שמחה, באופן הזה או אחר, יש שמחה שבאה באופן אחד ויש שמחה מסוג אחר, מכל הסוגים והמינים.

אותה. אנשים דנו בעניין הזה, איך זה הרגשה של אושר, מתברר שאושר הרבה יותר נשמר בזיכרון מאשר נחוה בהווה. כאשר אדם נמצא בסוג מסוים של דברים שלמים ולא חסרים, כאשר הוא חש שלא חסר לו שום דבר - זוהי השמחה.

כאשר דברים נעשים בשלמות יש שמחה שהיא שמחה בבחינה הזאת של "ישמחו השמיים". השמיים נראים בטהרתם, בשלמותם, ולכן הם שמחים. היות האדם בשמחה, זאת אומרת: היותו שלם עם עצמו, שלם עם עולמו, שלם עם ענייניו, שלם עם הדברים שהוא עושה. יכולה להיות שמחה של מצווה, ויכולה להיות שמחה בדברים אחרים. אדם יכול לשמוח במשפחה שלו וזה לא סוג של שמחה שחייב להיות בהשתללות. אלא שהדברים נמצאים בשלמות. שמחה היא לא להיכנס לדברים אחרים, אלא איך אני יכול לעמוד מול דברים ולקבל אותם בהרגשה של שלמות, בהרגשה של "לא יחסר כל בה".

כאשר אדם עוסק במצווה, יש אנשים שגם כשהם עושים מצווה הם מלאים דאגות, לפעמים דאגות של המצווה עצמה - שהמצווה שלי לא בסדר, אולי התפילין שלי לא במקום, אולי אני צריך חוט יותר ארוך בטלית קטן - ויש אדם שעושה מצווה והוא שמח בדבר, הוא שמח בחלקו. הוא לא צריך לעשות חגיגות לכבוד חלקו, טוב לו כמו שהוא, הוא לא זקוק ליותר מזה, ובבחינה מסוימת זוהי דרגה מאד גבוהה שמבטאת את

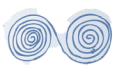
השמחה היא היות האדם בהרגשה של שלימות. ההרגשה הזו של שלימות היא מה שקורה בשמחה. השמחה קשורה לשביעות רצון. מה זה להיות 'שבע רצון'? אדם שהרצון שלו מתגשם; לפעמים זה בא בהפתעה או באופן גדול,

**כאשר אדם נמצא
בסוג מסוים של
דברים שלמים
ולא חסרים,
כאשר הוא חש
שלא חסר לו
שום דבר - זוהי
השמחה**

אבל יכולה להיות שמחה שקטה מאד, כשאדם נמצא עם עצמו. זה לא רק עניין של העדר - העדר כאבים, העדר עצבות, העדר מרירות - השמחה עניינה שדבר נמצא איך הוא צריך להיות והיכן שהוא צריך להיות.

זה קשור גם לשמחה של מצווה, יכול להיות ששמחה של מצווה תבוא בהשתללות, ולפעמים בן אדם עושה מצווה והוא מרגיש מאושר שהוא עושה

השלמות, שדבר נמצא כמו שהוא צריך להיות.

**אדם יכול שיהיו
כל החיים שלו
'אשריך'. אם אדם
נמצא בדרגה גבוהה,
גם כשהוא נמצא
בצרות הוא יכול
להיות בשמחה**

לכן כתוב שאדם צריך לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, הביטוי הזה מוזר, לא מפני שיש ברכה על הרע, אלא מפני שהוא מקבל אותו בשמחה. כשיש לי כאב ראש או כאב בטן - אני מקבל את המצב כמות שהוא, אני יכול לקבל אותו בלי להתמרמר, ולחיות אותו כמות שהוא - למעלה או למטה, בתהילה או בקלון, בעושר או בעוני - אני יכול לקבל את כל הדברים בשמחה. לא צריך דווקא לרקוד על העניין הזה, אלא צריך להיות שמח, ושלם בתוך העניין.

לא שאין בעיות בעולם, השאלה היא איך לעשות את זה יותר בשלמות, לקבל את המציאות כמות שהיא, ואז אפשר שאדם יהיה כל ימיו בשמחה.

אפשר לנסות לחתור לעניין של השמחה, עם כל הדברים שאני פוגש, של חולין או של מצווה, לנסות להכנס אליהם בשלמות, בנחת, בלי כאבים, בהרגשה שזה הדבר הנכון - וזה מה שקוראים לו: 'להיות בשמחה', זוהי המצווה והחובה להיות בשמחה - ועוד יותר, להיות בשמחה של מצווה. כאשר באה לאדם מצווה, אם הוא היה כמו שצריך להיות הוא היה צריך להיות מאושר שנפלה בחלקו מצווה. לא שאני צריך לעשות איזה חגיגה, אלא שטוב לי שיש לי מצווה, אז אני לא זקוק לדבר אחר. אני אומר: "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו, מה יפה ירושתנו".

הביטוי "אשריך וטוב לך" זה בדיוק הביטוי של השמחה, זה סוג של הרגשה של אושר - 'אשריך', אדם יכול שיהיו כל החיים שלו 'אשריך'. אם אדם נמצא בדרגה גבוהה, גם כשהוא נמצא בצרות הוא יכול להיות בשמחה. יש אנשים שיש להם כל טוב שבעולם ועדיין הם תמיד בדאגה והם לא יכולים להיות בשמחה. הסוג של השמחה שאני מדבר עליו הוא: להגיע לשלוות הנפש המרוצה. זה מה שנקרא לעשות שמחה של מצווה, שמחה של קדושה.

אדם יכול לחיות את חייו בשמחה, והוא יכול לחיות את חייו בהעדר שמחה. לכן אומרים שבן אדם צריך להיות תמיד בשמחה, לא משנה אם בטוב או ברע.

שמחה ורגש

שיחת ראש חודש אדר א', תשע"א בישיבת תקוע

השאלה הזו נכונה לא פחות ביחס למצווה של "ושמחת בחגך".

חובות הלב

רוב מצוות התורה לא דורשות כניסה אל הבעיות הללו; כשאומרים לנו: "תניח תפילין!" "תלבש ציצית!" זה לא דורש מאיתנו שום דבר נפשי, אנחנו יכולים להיות מצווים ועושים. השאלה היא איך אפשר לצוות על אדם: "תרגיש כך וכך". איזה משמעות יש לציווי שמצווים על אנשים להרגיש כך וכך. בתורה אין הרבה מקומות שיש בהם ציוויים על הוויות הנפש. יש מצווה שאנחנו חוזרים עליה שלוש פעמים ביום: "ואהבת את ה' אלוךך", יש פקודה כזאת. תארו לעצמיכם איך זה היה נראה אם הייתי מנסה לצוות על העניין של 'ואהבת' לא בבחינת מרות של מעלה אלא בבחינת מרות של מטה. מה היה קורה אם הייתי מאיים באקדח על מישהו ואומר לו: "עכשיו אתה צריך לאהוב אותי". איך אפשר לאהוב, לשנוא, להיות עצוב או

העניין של "משנכנס אדר מרבין בשמחה" כמו גם העניין של "משנכנס אב ממעטין בשמחה" מעלה שאלה בסיסית. כיצד אפשר להכתיב דבר שכזה? כיצד אפשר לקבוע שמעכשיו כולם יהיו שמחים ובחודש אב כולם יהיו עצובים? מה קורה אם בני המעיים שלי לא מרגישים את השמחה או את העצב? מה קורה כאשר נכנס אב ואני במצב רוח מצוין, וכאשר נכנס אדר - אני במצב רוח עכור? השאלה בתמצית היא: האם אפשר להכתיב לאנשים להיות שמחים או עצובים?

היו מספרים שהיה מחזור של יום כיפור שכתוב בו: "כאן בוכים בפראג". אני מתאר לעצמי שיהודי פראג באמת היו בוכים באותו מקום. אתם ודאי מכירים את נוסח ההבדלה כמנהג ספרדים, שאצלם יש סגולה גדולה שצוחקים על הכוס של היין. יש כאלה שצוחקים בלב שלם, ויש שעושים משהו וממשיכים הלאה. בהבדלה הזו אפשר לראות ממש כיצד אומרים לאדם: עכשיו אתה צריך לשבת ולצחוק... השאלה היא מה פירוש הדבר "מרבין בשמחה"? ובעצם

שמח לפי פקודה?

יש צדדים בהלכה שמנסים להעמיד את הדברים הללו על דברים מעשיים, לא רגשיים. מה זה "ושמחת בחגך"? יש לזה מפרט: "אין שמחה אלא בבשר ויין". כשכתוב שצריך לשמוח ולשמח בחג, כתוב איך עושים את זה: גברים - בבשר ויין; ילדים - בממתקים; לנשים - גותנים. תכשיטים; אלו הגדרות מאוד מעשיות.

**תארו לעצמיכם שאני
יושב מול מחשב ואומר
לו: "תהיה שמח!"
אם אני אומר לו
תצייר על כל מילה
פרח - הוא יעשה, אבל
לשמוח הוא לא יכול.**

באותו האופן אנחנו אומרים ביחד לחובה למעט בשמחה בחודש אב, אנחנו פורטים זאת לפרוטות מעשיות: לא עושים כך וכך, לא מתרחצים, לא מכבסים, הוראות שבהחלט אפשר למלא את כולם.

אם אני רוצה להגיע עמוק יותר ולדון

במצווה מדאורייתא: "ואהבת את ה'", מה עושה אדם שזה לא הולך לו - לא היום, לא מחר ויכול להיות גם במשך חיים שלמים. נכון שבצדדים רבים - "ואהבת" גם מתפרש כציווי המחייב לנהוג באופן מסוים; כמו ש"ושמחת" מורה לי לעשות דברים שהם סימנים של שמחה ודברים שמעוררים שמחה, בין אם יש או אין שמחה; באותו האופן - "ואהבת" יכול להתפרש כ"תעשה דברים שמעוררים אהבה ואל תעשה דברים שמתנגדים לאהבה".

למשל לרמב"ם יש את ספר 'אהבה', ומה שיש בו אלו מצוות שלדעתו קשורות לעניין של להראות אהבה. בשולחן ערוך כתוב איך צריך לקרוא קריאת שמע, צריך לכסות את העיניים, אבל לא כתוב איך להגיע לאהבה. כיהודים, החיים שלנו מלאים בכל מיני עניינים שיש להם משמעות רוחנית, משמעות נפשית, ומה שאנחנו עושים בדרך כלל הוא לפרוט את הדברים הללו לכל מיני הוראות מעשיות. תארו לעצמיכם שאני יושב מול מחשב ואומר לו: "תהיה שמח!". אם אני אומר לו תצייר על כל מילה פרח - הוא יעשה, אבל לשמוח הוא לא יכול. השאלה היא לא רק האם אני מקיים או לא מקיים אלא שהדברים שבאופן עקרוני ניתן לצוות עליהם - הם דברים של עשייה, על שאר הדברים קשה מאוד לצוות. ספר המוסר הגדול שנכתב על הנקודה הזו הוא הספר "חובת הלבבות". יש לנו חובת הגוף ויש כמות עצומה של ספרים שנכתבו על החובות הללו, אני יודע מה

לעשות בכל הפרטים והעניינים של חובת הגוף. השאלה היא מה עושים לגבי חובת הלבבות?

עולם דתי חצוי

השאלה הזו היא בעצם שאלה הרבה יותר כללית. התורה מצווה אותנו יותר מפעם אחת גם לאהבה את ה' וגם ליראה את ה'. ולפעמים מעמידה את העולם של עבודת ה' ושל המצוות בתכלית של "ליראה" או "לאהבה". אני יכול כמובן להתייחס לכל הדברים ולכל התורה כולה בתור מסגרת מעשית מסויימת, ולמסגרת הזאת לא צריך להיות שום דבר אחר.

בגרמניה בשנות העשרים היתה קבוצה שלמה של יהודים שהגדירו את עצמם שהם נמצאים ב'אורתופרקסיה'. יש אורתודוקסיה שזה האמונה הישרה, ואורתופרקסיה זה המעשה הישר - אם אדם מאמין או לא מאמין, זה לא נפקא מינה. מה עיקרי האמונה של האורתופרקסיה? יכול להיות שגם אדם ששייך לאורתופרקסיה יגיד 'אני מאמין', כי זה נמצא בסידור. זה יצר אנשים, שמקצתם עוד חיים, שהם בדיוק שייכים לעניין הזה. אליהו בן אמוזג, חכם איטלקי, כתב ששד"ל חושב שהמוח הוא 'מקום פטור' - שם אפשר להכניס ולהוציא מה שרוצים. הוא היה איש בעל רגש בעצמו, ואלו דברים ששייכים לרגשות, אבל כל זה לא נוגע לו. מה ששייך בשבילו זה מה המעשה אשר יעשון. תעשה ככה,

תעשה ככה, כמו אדם שעושה תרגילי התעמלות.

בתיאטרון יש דבר מן הסוג הזה והשאלה היא באמת האם זה יוצר תיאטרון טוב; אפשר להעמיד אנשים ואומרים להם - עכשיו אתה מחייך; עכשיו אתה בוכה,

**אפשר להעמיד אנשים
ואומרים להם - עכשיו
אתה מחייך; עכשיו
אתה בוכה, אתה לא
יכול לבכות לבד -
תיקח בצל. מה זה שייך
לרגשות הפנימיים?
לא שייך.**

אתה לא יכול לבכות לבד - תיקח בצל. מה זה שייך לרגשות הפנימיים? לא שייך. כל האנשים ששייכים לאורתופרקסיה, איזה מין יהודים הם יוצאים? אני חושב על כמה אנשים, זה לא תיאטרון אמיתי, זה תיאטרון בובות. הם עושים את כל מה שצריך לעשות - רק אין בהם

חיי רחוב. אז באופן אסתטי ובאופן של הנהגת האדם, זה הרבה יותר יפה. אם אני בוחר בנוסח ירושלים על פני נוסח תל אביב, לא בגלל שזה יותר אמיתי, אלא בגלל שאלו חיים יותר אסתטיים. יש גם אנשים שעושים את זה בגלל "מנהג אבותינו בידינו", אומרים את המילים

**רבי יהודה הלוי,
אדם שלא היה
בנוסח הזה בכלל,
מתחיל בעניין הזה
ש"אחר המעשים
ייטו הלבבות", זה
לא אותו דבר כמו
אורתופרקסיה.**

היפות האלה שמשתמשים בהם לא רק בעברית - אני מקיים את המצוות בשביל 'לשמר את הלכידות', את ההמשכיות של עם ישראל. השאלה בשביל מה זה טוב - זה שאלה ממין אחר. אבל יש אנשים שבפירוש יגידו - למה הם שומרים מצוות, כי ככה נשמר עם ישראל. מה זה שייך

רוח. הבובה מנענעת את הגוף, אפשר להעמיד אותה להתפלל "שמונה עשרה", היא יכולה להגיד "שמע ישראל" עם כל הפרצופים וההעוויות. אז אדם יוצר לו עולם נאה, שבצדדים מסוימים הוא עולם הרבה יותר פשוט: במה הוא מחוייב - הוא מחוייב לעשות כך וכך מעשים. היו אנשים כאלה, והשאלה היא - מה בעצם גורם לאדם כזה להתנהג? זה סוג של כפאו שד. יש פה כפייה שבגללה הוא מתנהג באיזו צורה.

רבי יהודה הלוי, אדם שלא היה בנוסח הזה בכלל, מתחיל בעניין הזה ש"אחר המעשים ייטו הלבבות", זה לא אותו דבר כמו אורתופרקסיה. האיש של האורתופרקסיה אומר: "המעשים יישארו מעשים והלבבות יישארו ללבבות, רחמנא לא בעי ליבא; התכוונתי ככה או ככה זה לא מעלה ולא מוריד, אני עושה מה שכתוב וזהו זה". היו יהודים כאלה, והשאלה היא באמת מהי המוטיבציה לזה?

אני מקווה שאף אחד מכם הוא לא שורש פורה מהדברים הללו, לא ראש ולא לענה. יש אנשים שאומרים שזה טוב בשביל הילדים. מה יקרה אחר כך לילדים - זאת שאלה אחרת. פגשתי אנשים כאלה שאחדים מהם אמרו לי: "אני כך וכך, למה בכל זאת אני עושה את זה - בשביל הילדים?". יש אחרים שאומרים דבר פשוט: "יש לי בעיה איזה חיים לחיות - אני יכול לחיות חיים יהודיים, עם כל מה שבא איתם, ואני יכול לחיות

באופן קיומי - שום דבר, אבל הם הולכים בדרכים כאלה וכאלה ועושים אותם.

**אם אני קורא בתורה
כפשוטה, אני יכול
להגיד שיש בה לא
מעט חובות מעשיות,
אבל יש בתורה גם
הרבה מאוד דברים
ששייכים לחובות
הלבבות.**

אני לא בא לדבר על אנשים שזאת תמונת העולם שלהם באופן ברור. כי יש אנשים שיש להם תמונה די בהירה של העולם שלהם ובתמונה הזאת הם יודעים שיש חציצה גמורה בין מה שעושים לבין העולם הפנימי. אמרו פעם שיש אנשים שיש להם גארטעל במקום גבוה מהרגיל באופן שיש חציצה בין הראש לגוף, לאנשים מן הסוג הזה יש שני עולמות שונים וכל עולם נשאר לחוד ולא נכנס לתוך העולם השני.

היה יהודי מפרנקפורט שבחיים האזרחיים שלו היה מבקר מקרא קיצוני. כשהוא היה נכנס לשיעור מקרא הוא היה נכנס עם עיפרון מחודד ביד, כדי לתקן את השגיאות שהוא מצא מידי יום ביומו בתנ"ך. בחיים הפרטיים הוא היה יהודי שלא יצא בשבת עם משהו בכיס כי אין עירוב. איך זה הולך ביחד - עובדה שיש אדם שחי את החיים שלו בצורה הזאת. יש עולם של "מה אני חושב", "מה אני מרגיש", "מה אני מאמין" - זה עולם אחד, ויש את "מה אני עושה", ולפעמים "איך אני מדבר", וכל אחד מהם נמצא בפני עצמו. זה מתיישב אצל אנשים מסוימים.

למה אני מדבר על יהודי פרנקפורט? החינוך הדתי-לאומי כל הזמן טען שהוא נשען ונסמך וממשיך את הרב קוק. זה נכון שיש יותר תמונות בבתי ספר דתיים של הרב קוק מאשר של ר' שמשון רפאל הירש, אבל מערכת בתי הספר הדתית בארץ בנויה על שני עולמות ששמים אותם במקום אחד. יש עולם אחד שהוא עולם של תורה ומצוות ויש עולם אחר ובעולם הזה התורה מועילה רק אם צריך לצטט איזה פסוק או הלכה, אני לא בטוח שזה העולם שהרב קוק רצה. יושבת תורה בכסא אחד והאישיות הפרטית יושבת בכסא אחר ומשתדלים שהם לא יתערבו זה בזה יותר מידי...

אם אני קורא בתורה כפשוטה, אני יכול להגיד שבאמת יש בה לא מעט חובות מעשיות, מצוות עשה ולא תעשה - אבל יש בתורה גם הרבה מאוד דברים ששייכים לחובות הלבבות.

**יש כל מיני דברים
שאני צריך לעשות.
חלק מהם אני לא
מבין מדוע יש לעשות
אותם וחלק מהם אני
תופש שיש להם טעם
וישנם גם דברים שיש
להם טעם באופן כללי
שמודגש כמה פעמים
בתורה.**

"תורת ה' תמימה"

אם אני קורא בתורה בלי לנסות להכניס לשם דברים, יש כל מיני דברים שאני צריך לעשות. חלק מהם אני לא מבין מדוע יש לעשות אותם וחלק מהם אני תופש שיש להם טעם וישנם גם דברים שיש להם טעם באופן כללי שמודגש כמה פעמים בתורה. למשל כשכתוב "והתקדשתם והייתם קדושים", אזי גם אם אני לא יודע את הסיבה לכל פרט ופרט הדברים האלה, בכל זאת יש לי את הטעם הכללי של "קדושים תהיו".

עכשיו, העניין הזה של חובות הלבבות יצר גם תנועות ואנשים שהלכו לקיצוניות ההפוכה. היו אנשים שיצרו עולם הפוך מהעולם של האורתופרקסיה - עולם שבו אמונה ורגשות היו העיקר והמעשה הלך והתמעט. קודם, הסבירו מה התפילין באים לסמל, אחר כך טענו שאפשר להגיע לעניין הזה גם בלי תפילין. היו דורות שבהם התעסקו יותר ויותר במה שאפשר לכנות 'תוכיות הדברים', בטעמים ובנימוקים של הדברים. ולדעתם אדם שממלא את התפקיד שהמצווה מסמלת - כבר לא חייב לעשות את המצווה. לפעמים זה מתבטא בתודעה שכל העולם הזה נעשה עבור קטנים ועמי הארץ - הם צריכים מנהגים מעשיים; קודם כל כדי שלא ישתוללו ברחובות, ונוסף לכך אי אפשר לדבר איתם על דברים גבוהים. לעומת זאת איש המעלה לא צריך לדקדק בדברים האלה כי הוא מגיע לתכלית המכוון בלי להתעסק בכל הצדדים המעשיים הללו.

אחרי גירוש ספרד הייתה ריאקציה מאוד חריפה נגד הנוסח הזה של היהדות. אחת הסיבות היתה שכל אותם היהודים שאמרו "אני יהודי בלב" השתמדו. אלה שידעו להסביר את טעמי התורה בשה עשר נימוקים שונים, הלכו ונעשו גויים, ויהודים אחרים שהיו יהודי פשוטים עמדו בניסיון. במידה מסוימת, העולם הנוצרי הוא תוצר של עולם כזה, זאת דת שלמה שהתחילה מיהודים שעסקו בדברים הפנימיים וחשבו שהדברים המעשיים לא חשובים.

כמה ספרים, ובסוף הכל נמחק. כך יוצא שאנשים מאבדים את העניין הזה של "תורת ה' תמימה", במובן הפשוט: "שלמה", ובמקום זה חותכים אותה.

לכן צריך לדעת שכאשר מתעסקים בחובות הלבבות זה צריך להיעשות כחובה גמורה ולא כקישוטים בלתי מחייבים. באופן הכי פשוט, מה שכתוב בתורה על אהבת ה' ויראת ה' ועל "ושמחת לפני ה'" - הפירוש הוא כפשוטו שמחייבים לאהוב, לירוא ולשמוח לפני ה' - הכול נאמר ברצינות.

לעשות "מרבין בשמחה"!

אחרי כל הסיבוב הזה, אני חוזר לשאלה שפתחתי בה: מה קורה כשנכנס אדר? באמת מרבין בשמחה? והרי יש לי כאב בטן, יש לי בעיות מצד זה או מצד זה, איך אני עושה מרבין בשמחה? אחת מנקודות הבסיס בתחום של חובות הלב היא שאדם יכול לעשות לא רק דברים מעשיים אלא גם דברים של חובת הלבבות, אלא שהם דורשים סוג של עבודה פנימית כדי להגיע אליהם. כשמתחילים ללמד ילדים מתמטיקה רואים שיש ילדים שזורמים עם זה בלי שום בעיות ויש ילדים שמתייגעים בעניין הזה, ובסיס היגיעה שלהם היא בדיוק להגיע לאותו עניין. אני יכול ללמד ילדים איך עושים "קמץ אלף אה" וכדו'. הבעיה היא שיש שלב מאוד משמעותי, איך עוברים מזה שאדם קורא מילה,

קדושים תהיו זה מושג שהוא לא טכני, הוא מושג רוחני, נפשי, ואחריו יש רשימה ארוכה של דברים מעשיים שנובעים ממנו.

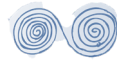
מה קורה
כשנכנס אדר?
באמת מרבין בשמחה?
והרי יש לי כאב בטן,
יש לי בעיות מצד
זה או מצד זה,
איך אני עושה
מרבין
בשמחה?

בתוך התמונה השלמה, יש את החובה לקיים הרבה פרטי עשייה כמו גם כמות הגונה של פרטי אמונה וגם פרטים הנוגעים ללב. אנחנו כיהודים צריכים לעמוד מול המכלול השלם של התורה ושל היהדות. מרגע שאני מתחיל למחוק דברים, אין סוף למחיקה. אפשר לראות את זה דור אחרי דור, מה קורה כאשר מתחילים למחוק דברים מהתורה, מזה שמוחק פסוק אחד עד זה שמוחק

לכך שהוא קורא מושג, אני קורא "עץ" ורואה מולי עץ. יש דבר של מעשה - תקרא ככה, קוראים ככה. אדם מישראל, שקורא בתורה- יכול לקרוא מה לעשות, אבל הוא לא מבין איך להתייחס לזה. איך

האם הרגשת הלב ניתנת לשליטה?

לא בשלמות ולא
במקרים קיצוניים,
אבל בהרבה דברים
בחיים שלנו, הרגשת
הלב ניתנת לאיזושהי
שליטה.

אדם עובר אל התחום שהוא יכול לצייר תמונה? אם הוא בכלל לא מסוגל, לא משנה מה הוא יכול לבטא בשפתו, הוא לעולם לא מבין את זה.

איך אדם מרבה בשמחה? זה לא לגמרי דבר שרירותי או דבר שתלוי בחוץ. אנשים הם אנשים פשוטים, יש אצלם התייחסות בין החיצוני לפנימי, כשאדם הולך ללוויה יש לו מצב רוח אחד ובחתונה יש לו מצב רוח אחר. העניין הוא שלמרות

שאחרי המעשים נמשכים הלבבות הם לא נמשכים מעצמם, אני צריך ללמד ולחנך אותם. לפעמים צריך לעשות את זה בגיל 6, לפעמים בגיל 16 או בגיל 66. איך הדברים מקבלים תרגום בתוך נפשו של אדם. הבעיה היא לא לעשות תרגיל, אלא להבין מה שיש בזה. כמו שעושים את זה בכל דבר אחר, לא רק ללמד את פיו אלא גם את לבבו. מי שלא אמרו לו את זה, לא בכיתה א' ולא בישיבה, מה הוא יכול לעשות?

מוח שליט על הלב

האם הרגשת הלב ניתנת לשליטה? לא בשלמות ולא במקרים קיצוניים, אבל בהרבה דברים בחיים שלנו, הרגשת הלב ניתנת לאיזושהי שליטה. אני לא יודע אם הכלבים לומדים את זה, אבל כשהם כועסים הם נושכים; בני אדם אפשר ללמד - לא רק לרסן את הפעולה שלהם - אלא גם להשתלט על המחשבות הנמצאות באדם. ההוראות הן לא בלתי אפשריות, בנוסח החב"ד: "מוח שליט על הלב"; יש אנשים שאצלם זה נמצא באופן בולט ויש אנשים שזה קשה להם, כי הם אף פעם לא ניסו לעשות את זה. יש אנשים שלפחות פנימה- משתוללים בלי שום יכולת להשתלט על עצמם. האם אדם יכול להשתלט על מחשבות? במידה מסויימת כל אדם שחי בעולם לומד לעשות את זה, לולי זה היינו משתגעים.

יש לאנשים כל מיני מחשבות. אם נהגי מכוניות היו מבצעים את מחשבותיהם - אולי לא היו נשארים נהגים על הכביש. אז אנשים כועסים אבל הם לומדים איכשהו להשתלט על זה, ולא יוצאים בכל פעם במקל ביד להכות מישהו, וזה לא רק מאימת המשטרה. במקרים כאלה, זה לא רק שמנסים להשאיר את הידיים בכיס, אלא גם שומרים על הראש שלא יגיע לדברים מסוימים.

בכל מיני ספרים קדושים כתוב שצריך להתבונן במשהו. מישהו התלונן בפניי שהוא מתבונן ושום דבר לא קורה. אמרתי לו, שכשאנשים הולכים לישון הם צריכים לכבות את המחשבות שלהם עד לרמה שהם יכולים להירדם. איך אדם נרדם - הוא עושה מה שכתוב בספרים הקדושים - הוא מסיח את דעתו, ואז מסיח את דעתו עוד יותר, עד שהוא נרדם. רוב האנשים לומדים איך לעשות את זה; יכול להיות מקרה קיצוני, שאדם לא יכול. אבל השליטה הזאת, בדרגה שכל אדם עושה אותה, קשורה לאותו עניין של איך אדם מסוגל למשול בליבו; הוא מסוגל, וזה שהוא לא משתמש בכישרון הזה לדברים חשובים זו בעיה אחרת. כשמישהו מנסה להתבונן במשהו, לפתור בעיה, הוא צריך עכשיו לפתוח דלת ואם המחשבה שלו היא על דברים אחרים הוא צריך לעזוב "את שאהבה נפשו", ולחשוב איך פותחים את הדלת. מסתבר שרוב האנשים לומדים לעשות את זה, עם כל חולי האהבה שלהם. יש אדם שלומד שיעור גמרא בעיון, מסתכל בשעון ורואה

שעכשיו מתחיל משחק כדורגל, משום מה כשהוא יושב בכדורגל, מן הסתם לא עולה בדעתו מה שאומרים התוספות. היה אחד הרבנים בפרשבורג, עם ראש גאוני. כשהיה מתפלל הייתה לו בעיה, הוא היה נזכר בתוספות ובמהרש"א באמצע התפילה, הוא היה מכה את הראש בקיר, כדי להינצל מהמחשבות הללו. פעם הוא הלך וראה יהודי אחר מתפלל ומכה את הראש בקיר. אז הוא בא אליו בסימפטיה גדולה ושאל: גם לך מציקים התוספות?

הכנת הלב

ישנה אמירה שאדם שלא יכול להרגיש עצבות בט' באב - לא יכול להגיע לשמחה בשמחת תורה. בט' באב, אדם מנסה לכוון את דעתו לעניינים של ט' באב, ובשמחת תורה לדברים של שמחת תורה. יש מנהג בשמחת תורה לומר רשימה ארוכה של פיוטים על מותו של משה רבינו. אני חושב על זה: כולכם הייתם בשמחת תורה - חלקיכם אולי קצת שתויים - הגעתם למות משה בסוף התורה, אף אחד לא בוכה שם. מדוע? משום נמצאים באווירה של שמחת תורה. לעומת זאת, ביום הכיפורים יש אנשים שחושבים על מות בני אהרון ובוכים על זה, כי זה יום עם אוירה אחרת.

כשאדם עושה הכנה זה לא תמיד הולך לריק. במכוניות יש דבר כזה, שכותבים על כל מכונית כמה זמן לוקח לה לעבור מ-0

אותה, היא לפעמים יוצאת מושלמת הגדול, הצורה, הכל - הוא חי את החיים שלו בלי כל מיני הכנות. סיפר מישהו שהיה חסיד חב"ד גדול ורב של עיר גדולה, הוא היה אצל הרבי מרוז'ין וישב אתו בערב שבת ושוחח באיזה עניין. הרבי מרוז'ין עישן מקטרת וברגע אחד הוא הסתכל על השמים, שם את המקטרת ואמר: "שבת"... אנחנו עושים קבלת שבת: שרים, מדברים, ובסוף עושים קבלת שבת; הרבי מרוז'ין, הרעשים לא קלקלו אותו, המעבר מחול לשבת הוא ככה, בבת אחת, הוא לא היה צריך הכנה. להגיע למדרגה הזאת זה לשאוף לגדולות. אין זה אומר שאי אפשר להגיע לזה, בשביל זה מספרים סיפורי צדיקים, כדי לדעת לאן אפשרי להגיע.

כשמישהו עושה את העבודה שבלב, שהיא במידה רבה: איך להכין את עצמו למשהו, וכעושים את העבודה שבלב, זה באמת קורה. אדם נמצא במצב, חושב, עושה את ההכנות ואז משהו קורה. ואז כשנכנס אדר מרבים בשמחה באמת. יש סיפור שהרבי אלימלך אסר על החסידים שלו לשתות אלכוהול בשמחת תורה. הוא רצה שהחסידים שלו יגיעו לשמחת תורה בלי זה. אבל גם מי ששותה צריך שתהיה לו כוונת הלב, כי המשקה בעצמו לא מביא את האדם לשום דבר מעצמו, צריך לעשות את ההכנה הראויה.

ל-100 קמ"ש. יש מכוניות טרנטה שאולי לא מגיעות בכלל ויש מכוניות שמגיבות מהר. גם בתחום "חובת הלבבות", היו אומרים שבדורות הראשונים לא היו בכלל תפילות. בימי בית ראשון אין בכלל ברכות, בזמן בית שני- יש. יש אנשים שמגיבים מהר, כמעט מלידה, הם מגיבים ועוברים ממצב של שינה למצב של ערנות תוך 2 שניות. בדורות הראשונים, היו אנשים יותר בריאים, כשעשו מצוה כל הרגשות התעוררו מעצמם. בדורות אחרים אומרים ברכה והיא ההכנה למצווה. ואז היה עוד ירידת הדורות, אז הוסיפו "לשם ייחוד", כי גם הברכה כבר לא עושה את העבודה. המטרה של ה"לשם ייחוד" היא להגיע לזה שיש יותר התעוררות הלב. אמרו על זה שאולי יהיה צריך לומר "לשם ייחוד" לפני ה"לשם ייחוד". יש אדם שאומר "לשם ייחוד" וליבו מתלהט.

היו דורות שהתעוררות הלב שלהם הייתה יותר קלה. החיים שלנו מרוחקים ובנוסף מאוד מלאים רעש, אם מישהו רוצה לראות כוכבים הוא צריך לנסוע למדבר כי מעל עיר אי אפשר לראות כוכבים. יש דורות כאלה שרואים רקיע בטהרתו, בימינו לא רואים רקיע בטהרתו.

הרבי מרוז'ין היה סוג של אדם - כמו שיש פנינה שמוציאים; לא צריך להבריק

עצבת זכור

”

עמלק הוא זה ששובר ומסתיר בדרגות השונות את הקשר, את הרצף בין שמי השמיים והארץ, והוא פוגע בכל מה שהאדם עושה. אחר כך ממילא באים כל שאר הדברים הרעים, אבל הוא עושה את הניתוק הראשון של השורשים. זוהי בחינת ראשית, וזו המשמעות של "ראשית גויים עמלק". נגד עמלק אין דרך אלא "יד על כס י-ה". אי אפשר להילחם בעמלק אלא על ידי זה שאני יוצא מן הכלים; על ידי זה שאני יוצא מההגבלות ואני מתנשא מעבר להגדרות הללו, ואז אני יכול לעבור מעבר לדרגה ולהגבלה של עמלק. יש אופן שהדבר הזה נעשה על ידי תשובה עילאה, של יום הכיפורים, שהיא התרוממות העולם למדרגה כזאת. ויש אופן שהוא נעשה על ידי 'עד דלא ידע'. גם ביום כיפור יש 'עד דלא ידע', רק שהוא מסוג אחר. מפני שכל המהות של תשובה, סליחה, מחילה, כפרה, הוא תהליך מעבר לרציונאלי, תהליך של ההתרוממות אל מעבר למציאות. ובפורים מתגלה העניין הזה באופן אחר, בדרך אחרת, על ידי זה שהאדם יוצא, על ידי זה שהוא גם כן בבחינת עד דלא ידע. האדם יכול להשתמש בזה כדי לעלות מעבר למחיצות, ועל ידי זה הוא יוצא מבחינת עמלק. יש ימים בודדים שבהם האדם יכול לגלות את זה בתוך נפשו. אלו הם בדיוק אותם הימים שבהם הוא מגיע לנקודה של מסירות נפש. בדיוק באותה נקודה שבה הוא יוצא מעבר לגבולות הכלי של עצמו, וכשהוא יוצא מעבר לגבולות הכלי שלו, אז הוא נמצא למעלה מהמדרגה של עמלק.

“

(ביאורי תורה אור ד"ה חייב איניש לבסומי)

מחיית עמלק

מתוך "חיי שנה"

תמחה את זכר עמלק

בכל דרגה ודרגה שלהם, הנם בעלי הכרה ואמונה פנימית. גם כאשר נראה שאין עוד תקווה, שהעולם כולו מתנהל בשרירותיות - בני ישראל עדיין מאמינים. אמונה בלי טעם ודעת, בלי נימוקים, אמונה שאין היהודי עצמו יודע משום מה הוא מאמין, ואף על פי כן - מאמין הוא. זו העיקשות של האמונה, המגיעה עד לעומק שרשו ויסודו של אדם מישראל, שהוא אכן "עם קשה עורף" (שמות לב,ט), ובתוכו גנוזה ההחלטה לא להיכנע לעולם לכוחות הרע, להחזיק תמיד בה' ובתורתו. ולעומתו - עמלק.

עמלק הוא הנקודה הנמוכה ביותר, השפלה ביותר שיש בכוחות הרע. בכל מקום שיש חולשת הדעת, בכל רגע שאדם מישראל אינו רואה לפניו את דרך ה' - שם מופיע עמלק. במיוחד רבה סכנתו של עמלק כאשר אדם הולך ומתקדם רק בכוחה של האמונה לבדה, בלי להבין, ובלי להרגיש בהרגשה אמיתית וחיה את אמונתו.

"מלחמה לה' בעמלק מדור דור" (שמות יז,טז) - היא מלחמתה הנצחית של האמונה בכפירה, המלחמה של הכוחות האלוקיים נושאי האור בעולם, באלה

במשך כל הדורות סבל עם ישראל מנחת זרועם של שונאים רבים, אשר הציקו לו ופגעו בו. אף על פי כן, נקמה והחרמה מוחלטת נצטוונו לעשות אך ורק לעמלק, ציווי שכמוהו לא הופנה אף כלפי שבעת עמי כנען. 'זכאותו' של עמלק להתייחסות ייחודית שכזו, נובעת ממדרגתו הגבוהה בשנאת ישראל: לשנאת ישראל של עמלק אין טעם ואין סיבה.

במתקפת עמלק על מחנה ישראל במדבר אי אפשר למצוא הגיון. ישראל הנודדים במדבר היו מחנה ענק, ונדרש דחף בלתי רציונאלי של שנאה כדי לתקוף מחנה שכזה, דחף שאינו תלוי בסיבה; הכוח שמונע מהשונא את היכולת לחשוב - הוא השנאה בהתגלמותה. נבואת בלעם "ראשית גויים עמלק" (במדבר כד,כ), רומזת לכך שיש בעמלק דבר שהוא מעבר לשנאה המרחקת הרגילה, מעבר ל"הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב" (ספרי סט), יש בו שנאה המובילה לתקיפה פעילה.

השנאה הזו ששונא עמלק את ישראל נובעת מהתנגשות בין שני כוחות העומדים תמיד זה בניגוד לזה: ישראל,

הייתה: "אינני יכול לסלוח ליהודים, משום שהם המציאו את המוסר". אמירה כזו היא ממש אב הטיפוס של עמלק: אין זו שנאה על עוול שנעשה לו, אלא התנגדות למהותו של היהודי, המסמל את הקב"ה - "עם ה' אלה" (יחזקאל לו,כ) - היא

**כל אומה מסמלת
מידה פגומה אחרת,
ואילו "ראשית גויים
עמלק" מיצג את הפגם
השורשי, את ההפך
הגמור מהקדושה.
שנאה זו באה, כפי
שכתוב בספרים
למעלה מטעם ודעת."**

שמוציאה את עמלק מן הכלים. עמלק הרי היה רוצה לעקור את הקב"ה מן העולם, ומפני שאין הוא מסוגל לכך - הוא פונה אל נציגי הקב"ה עלי אדמות - עם ישראל.

את ישמעאל מרגיז האיסור "לא תגנוב" ועשו מוטרד בגלל "לא תרצח"; עמלק,

שבאים בשם הספק וחלישות הדעת. מלחמה זו נמשכת כל עוד קיים עמלק בעולם בכל צורה שהיא, כל זמן שזרעו של עמלק - גרעיני הספק וקריירות הלב שזרע עמלק בעולם, עדיין נשארים בלב ישראל.

שנאתו של המן באה מאותו שורש עמלקי. אמנם המגילה מספרת כיצד הרגיז מרדכי את המן באופן פרטי, אלא שההכללה שעושה המן לכל "עם מרדכי", מצביעה על דעה קדומה - שנאה בסיסית כלפי ישראל. טיעוניו של המן (כמו הטיעונים האנטישמיים שבכל הדורות) - "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", "ודתיהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עושים" (אסתר ג,ח) - הם אולי נכונים מבחינה עובדתית, אך המאבק שיש להמן בישראל לא נובע מטעמים אלו, אלא מהשנאה העקרונית למי ששייך לקוטב אחר של המציאות; כולם עומדים בצד אחד, והיהודים בצד האחר, צד האמונה.

עמלק - שורש הרוע

ישנו ספר בשם "שיחות עם היטלר", שכתב אדם שהיה חבר-לשעבר במפלגה הנאצית וידיד-לשעבר של היטלר ימ"ש; באחת השיחות מדברים השניים על היהודים, והמחבר אומר להיטלר: "הרי בינינו, אתה ואני יודעים שכל הטיעונים נגד היהודים הם שקריים, מדוע, אם כן, אתה שונא אותם?". תשובתו של היטלר

מחיית עמלק בפנימיות

עמלק - עם מולק, פירוד בין המוח ללב

גם בפנימיות הנפש, מחיית עמלק שייכת בכל זמן, בכל דור, ובכל אדם, ואין היא שונה בעצם ממחיית עמלק בחיצוניות.

הגימטריא של עמלק, שרומזת על פנימיותו, היא, כידוע, "ספק", וישנם שני מיני ספקות: ישנו ספק לגיטימי - כאשר ישנו עניין שהאדם אינו יודע אותו בוודאות. ספק זה יתבטל אם יהפוך העניין להיות ברור ובהיר. ספיקות מסוג זה אפשר לפתור על ידי התמודדות אתם ועם הבעיות שהם מעלים. נקודה זו של התמודדות ופתרון היא התחנה הראשונה של עמלק, הבא לעודד את הספק ולהשאירו קיים.

הספק שיוצר עמלק, נובע מניתוק בין המחשבה לרגש. אילו הלב היה מרגיש את כל מה שהשכל מבין - לא היה מקום לספקות לחול. אולם בפועל, גם תובנות שנמצאות במוח בבהירות, נעשות מעומעמות כאשר הן יורדות למטה - לעולמות הרגש, שם נוצרת נקודת אחיזה לספק. כל חייו של האדם מלאים ברגשות נעלים, במחשבות עליונות - אלא שהמעבר בין המחשבה להרגשה החמה, בין ההרגשה למעשה, כרוך בקשיים עצומים - במלחמה הפנימית נגד עמלק.

הניתוק בין השכל לרגש אינו שייך

לעומתם, מתנגד לעיקרון - ל"אנכי ה". כל אומה מסמלת מידה פגומה אחרת, ואילו "ראשית גויים עמלק" מיצג את הפגם השורשי, את ההפך הגמור מהקדושה. שנאה זו באה, כפי שכתוב בספרים "למעלה מטעם ודעת". שנאתו של עמלק היא שנאה שאינה תלויה בדבר, ולכן אינה בטלה.

למה אדם עושה עבירה? בדרך כלל, משום ששיבוש הדעת ורוח שטות גורמת לה להראות טובה בעיניו, אך לא בגלל רצון של רע במהות. רצון שכזה הוא פולחן של שורש הרע, שאותו צריך למחות מן העולם. עמלק השונא לשם השנאה מוגדר כרע עצמו, ומכיוון שכך - הרי הוא שייך לפן של קיומו הלא מושלם של העולם.

כתגובה לשנאה טוטאלית זו של עמלק, נולדה מלחמתם הטוטאלית של ישראל בעמלק, באופן של "זה לעומת זה עשה אלוקים" (קהלת ז, יד). לכל המלחמות שנצטוו ישראל יש סיבה, ומלחמתם בעמלק - מלחמה של השמדה מוחלטת - היא למעלה מהסיבות. כל עוד יש רע עצמותי בעולם, העולם עוד לא שלם. רק כשמוחים את הרע, את זרע עמלק, הכיסא שלם והשם שלם, ונוצר עולם אחר, עולם בו "ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).

לעמלק בלבד, אלא הוא בעיה אנושית כללית, המכונה בקבלה - "מיצר הגרון". שני המרכזים שלנו - המוח והלב, אינם צמודים. יש ביניהם מחסומים, המונעים קשר חי, ומפרידים בין המוח והלב, בין ההבנה להתפעלות ולהרגשה.

הנתק הקיים בין ההבנה להרגשה הוא המקור לכל הדברים הרעים שעושים בני האדם. פעמים שאדם יודע בוודאות שיש דבר שאינו טוב, ובכל זאת הוא עושה אותו; וכן להפך - ישנם דברים שאנו יודעים שראוי לעשותם, אך הלב אינו פועל, ואינו ממריץ את השכל לעשותם. זוהי בעיה בסיסית ומהותית, שבאופן עקרוני אין לה פתרון, משום שלעיתים הנתק הזה גם מגן עלינו; אם כל דבר שהיה עולה על הדעת היה מוביל לפעולה מיידית - היינו מגיעים לכל שיגעון שבעולם. מחיצה זו יוצרת מצד אחד בעיה, ומהצד השני איזון והגנה. את הניתוק הזה מנסה עמלק למסד, וכך ליצור ספקנות קבועה.

עמלק - ספק

ישנו ספק מסוג שני, שהוא ספק ששייך לעמלק לבדו, והוא המדרגה של "שורש עמלק". שורש עמלק הוא הספק שאינו זקוק לנימוקים, העומד על האמירה "דווקא לא!", בדוגמת "יודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו" (ספרא בחוקתי ב). העיקשות המהותית שגורמת לאדם לשאול תמיד ובכל מצב: "אז מה?", "אז

למה?".

לדוגמה, קורה לנו לפעמים שאנו שוכחים איך מאיימים איזו מילה. אנו מתאמצים להיזכר, ובודקים את כל האפשרויות, אך לא נזכרים. במצב כזה, גם אם ינסו לעזור לי להגיע לבהירות ויאמרו לי מה הצורה הנכונה, אני לא אהיה בטוח, משום שהספק כבר מושרש בי ומקיף אותי. אני מתמלא חשדות ולא יכול לצאת מהמשבר הנפשי הזה - חשד מוליד

שורש עמלק

הוא הספק שאינו זקוק

לנימוקים, העומד

על האמירה "דווקא

לא!"... העיקשות

המהותית שגורמת

לאדם לשאול תמיד

ובכל מצב:

"אז מה?",

"אז למה?".

חשד, עד לכדי טירוף, ללא שום הסבר הגיוני. המנגנון של הספק העמלקי בנוי באותה צורה. הוא אינו זקוק להגיון. עלה

להסתלק מן הספק

כעת אנו מגיעים להתמודדות עם ספקותיו של עמלק.

לא לחינם מכונה המאבק עם עמלק -

**למחות את זכר עמלק
פירושו למחוק אותו
לגמרי. ההתמודדות
אתו היא בעזרת
התעלמות ממנו
ומקושיותיו. עמלק,
במהותו, אינו ניתן
לשכנוע, מכיוון
שטיעוניו אינם נובעים
מתוך עולם של סיבה.**

‘מחיית עמלק’. למחות את זכר עמלק פירושו למחוק אותו לגמרי. ההתמודדות אתו היא בעזרת התעלמות ממנו ומקושיותיו. עמלק, במהותו, אינו ניתן לשכנוע, מכיוון שטיעוניו אינם נובעים מתוך עולם של סיבה. אילו היו הם נובעים מתוך סיבה והגיון, ברגע שהייתי מתמודד עם הסיבה ודוחה אותה, היה נמחק גם

על דעתי רעיון שטות גמור, אבל אני לא יכול לצאת ממנו.

הישראליות, האמונה הישראלית, משמעה שיש כוח אלוקי שמנהיג את העולם, שכוח ה' מלא את העולם, שיש השגחה פרטית על כל אדם בכל עת. עמלק מכניס בלב את הקרירות, את ההרגשה שאין צורך להתלהב כל כך, שאפשר להתייחס אל העולם בפחות רצינות. אחר, באים מצדו של עמלק אשר בתוכנו הספקות, החששות, ההשערות - "אולי...", "שמא". אפילו בשיאים הגבוהים ביותר, כאשר אדם מישראל מגיע להכרה מלאה, להשגה, לאור אלוקי השופע עליו, גם אז מתייצב עמלק בדרך - בעקשנות, בקשיות העורף אשר כל כוחות הרע כולם כנוסים בתוכה, הוא עדיין לוחש "שמא כל זה טבע, שהרי הכל הוא טבע, אין אלוקות בעולם".

לילדים רבים עולה ספק, האם הוריהם הם הוריהם האמיתיים. מחשבה כזו נובעת לרוב מכך שהילד מרגיש קצת זר, ובונה על כך תיאוריות ומגדלים. באופן דומה פועל עמלק - מתוך רעיונות-רוח קלושים ובלתי מבוססים הוא מצליח לייצור ספקות באמונה. הספק אינו נולד מבסיס או טענה מסוימים, אלא מעצם קיומו של עולם התווה, מהבל וריק, ואם רק נותנים לו מקום - הוא יגדל.

המסובב. המחיה הגמורה של עמלק היא רק כאשר "עין בעין יראו", כאשר תהיה ודאות גמורה מתוך ראייה פנימית.

בהירות שלעתיד לבוא

במקומות רבים מבואר כי הפסוק "לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב,ב) מתאר את המצב של חוסר הבהירות הבסיסי, שבו יכול עמלק להיאחז. עמלק יכול לפגוע רק ב"נחשלים אחריך" (דברים כה,יח), נקודת האחיזה שלו היא בבחינת ה'אחור'. הספק לא חל כאשר ישנה אמת ברורה, כאשר רואים "עין בעין". בהירות גמורה שכזו הייתה במעמד הר סיני, בו היה מגע ישיר עם הקב"ה. בתורת משה לא היו שאלות מפני שהיא הייתה מושלמת. משה לא היה דן בספקות, אלא פונה ישירות אל ה' - "עמדו ואשמעה" (במדבר טח), ורק לאחר מותו התחילו הלכות להשתכח (עיין תמורה טז). כך גם לעתיד לבוא, כאשר יתקיים "וראו כל בשר כי פי ה' דיבר" (ישעיהו מ,ה), יתקיים גם "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג,ב).

עד שיבוא זמנה של אותה ראייה בהירה, חג הפורים, חגה של המלחמה בעמלק, איננו עומד על הרציונאלי, ואף מהותה של אחת ממצוות היום היא אבדן הדעת. את עמלק לא ניתן לנצח בעזרת השכל, או על ידי טענות ושכנועים. מוכרחים לגשת אליו במישור שאיננו מתייחס לשכל, אלא דוחה ומאבד אותו מכל וכל - להסתלק מן הספק.

בזהר כתוב שגם קושיא ופירכא בגמרא באים מאותו שורש ממנו באה הטומאה. ההבדל בין שני סוגי הקושיות הוא, שקושיא בגמרא היא סתירה לשם בניין - מפרקים ופורכים עניין על מנת לבנותו מחדש בצורה מתוקנת ויציבה יותר. השאלות שיש בגמרא בנויות על היחסים שיש בין חלקים שונים של המציאות, ובאות על מנת להתאים אותם אחד לשני. אצל עמלק סוג השאלות הוא אחר: אין מטרת השאלה לברר כיצד לפעול בעולם. השאלה טפלה, ומטרתה להיכנס עם האדם בדברים כדי לערער את דעותיו ואמונותיו.

ספור חיוו של שאול המלך משקף את העניין בבירור. במקום מחייה מיידית וחותכת של עמלק, באותה דרך שבה נהג שמואל עם אגג, בוחר שאול "להתדיין" ולהתפשר עם עמלק. גם בהתבוננות מקיפה רואים שכל חיוו של שאול היו מלאי ספקות. הוא הרג את כהני גוב בגלל ספקותיו בנאמנותם ורדף את דוד גם לאחר שהודה שדוד הוא שימלך אחריו. הספק כרסם במוחו עד שכל מה שהתרחש במציאות קיבל את פרצוף הספק, וגם הרהורי תשובה לא הצליחו לחלץ אותו.

ליקוטי הרב - מלחמה בעמלק

בלתי רציונאלית, אפשר אולי להתגונן כנגדה, אבל אין אנו יודעים על דרך להשמיד אותה. הניסיונות של היהודים במאות השנים האחרונות לפתור את הבעיה בדרכים מנוגדות: הן ע"י התבוללות קיצונית והן ע"י הקמת מדינה עצמאית, לא פתרו את הבעיה, אלא רק שינו או הסיטו אותה. האנטישמיות נשארה במקומה. לפיכך יש בידינו רק שתי תגובות: האחת היא לעשות כמיטב יכולתנו, כמו בימי אסתר או בדורות אחרים, להתגונן ולהילחם ברע הזה ולתת זמן מסוים של הפסקה ומנוחה מפרצי השנאה. לעצם העניין אין בידינו תשובה מספקת; כל מה שאנחנו יכולים לעשות הוא לצחוק. הצחוק הזה הוא לא רק על מפתחם של אנטישמים מסוימים: הצחוק הוא על האבסורדיות שיש באנטישמיות, על הגיחוך והסתירות הפנימיות שיש בה שהם נשאים, מבחינתנו, לא דבר שאנחנו יכולים בעצם לעמוד מולו בטיעונים אלה או אחרים, אלא רק לעשות חגיגה של צחוק.

(ברכה לפורים, תשס"ט)

המלחמה לה' בעמלק היא המלחמה מול הערפל שמסתיר לי את הנקודה העליונה, מול הערפל שאחר כך מתעבה עד שאין יותר נקודה עליונה אצלי. עד שהתחתון הופך להיות לעיקר, עד שהתחתון הולך והופך להיות הנקודה העיקרית שלי - זו המלחמה לה' בעמלק.

מה שעושים בשבת זכור ובפורים, עושים חגיגה קטנה, לזיכרון, ובשביל זה לובשים מסכות ופושטים מסכות, זה כל הסיפור של עמלק, כל הסיפור הוא סיפור של מסכות. כל העניין של עמלק הוא שצריכים להוריד את המסכה ולראות מה נמצא מאחוריה

(ביאורי תורה אור ד"ה חייב איניש לבסומי)

כנגד אויבי ישראל שיש להם סיבות לאיבתם יש גם אמצעי הגנה, שפעמים מסלקים את הבעיה מעיקרה ופעמים אפילו יכולים להגיע לידי השלמה. האנטישמיות, משום שהיא בעיקרה

הסוג הזה של עמלק, התחושה הזו כתחושה כללית, מתוארת בכל מיני מקומות באופנים שונים. היא מתוארת לאו דווקא בעניין של עבודת ה'. לפעמים זה יכול לקרות לאדם לא רק לגבי עבודת ה'. לפעמים יכול לקרות שבן אדם היה בתוך מערך מסוים של חיים ומשהו בחיים התנתק. ואז, המחשבה ממשיכה לעבוד, ויש אפילו איזה סוג של רגש עקר שממשיך לפעול כל הזמן. אבל הרגש הזה איננו מביא דברים לאיזושהי מסקנה, ואז אדם מרגיש את עצמו שהוא נעשה הפקר לכל הרוחות הרעות בעולם. לפעמים זה קורה לאדם בקשרים בין אישיים: אני נמצא עם מישהו, ויכול להיות שאני אוהב אותו, ויכול להיות שאני כועס עליו, אבל אני נמצא בקשר. לפעמים שום דבר לא קרה, נוצר מעין חתך כזה, והוא גורם לכך שאני מסתכל על אדם מסוים ולפעמים אני יודע את כל מעלותיו ואת כל מה שיש בו, ולמרות זאת יש אמלי משהו כזה שבתמצית - לא אכפת לי ממנו. אחרי כל זה, לא אכפת לי. המצב הזה של הניתוק הוא ביטוי לכך שנכנסת בחינה של עמלק לתוך הנפש.

היה אדמו"ר אחד שאמר שלפני שבן אדם מגיע לכפור בעיקר, אז השטן לוקח ממנו את האמונה ביהודים טובים ובידידים טובים. זאת אומרת שלוקחים לו את התפיסה שיש לו ידיד טוב, שיש בן

אדם שקרוב אלי, ושאתי קרוב אליו. נוצר ניתוק של קשר, זה לא אומר שרואים את זה כלפי חוץ, אני לא צריך לשבת ולהתקוטט, אלא שמהו מת בתוך הקשר; כלום לא קרה לי, לא אכזבה ולא ידיעה אחרת, אלא פתאום יש מעין מוות בתוך הקשר. אותו דבר לגבי הכפירה: יש סוג של אמונה פשוטה, ואז בן אדם מתנתק. לא צריך לקרות שום דבר דרסטי כדי שזה יקרה. מה שעושה עמלק זה תהליך, לכן הוא אומר כל הזמן "אשר קרך בדרך", כביכול באמצע התהליך יש משהו במהות הנפש שמתנתק.

(ביאורי תורה אור ד"ה חייב איניש לבסומי)

בחינת היד הגדולה ובחינת היד החזקה, הן מדרגות של אמוציות גבוהות, הן לא יכולות לפעול נגד עמלק. או משום שהן אינן קיימות, או משום שעמלק יכול לנטרל אותן. להבדיל, כמו שאפשר לעשות במכונית; אני לא צריך דווקא לכבות את המנוע כדי לגרום לכך שמכונית לא תיסע, אני יכול להעביר אותה לנייטרל. המנוע יעבוד לו כמה מהר וכמה חזק שהוא רוצה, אני עושה רק דבר אחד - שהקשר בינו ובין הגלגלים לא יהיה קיים. אני לא עשיתי שום דבר, רק ניתקתי את הקשר, ועכשיו המנוע יכול לבוע ולהרעיש

כה, יח) אלה שהם בבחינת אחוריים דקדושה. מי שנמצא בפנים, בתוך הקודש, עמלק לא יכול לפעול עליו, מפני שהוא כבר הגיע, הוא עבר את המעבר הזה. אבל מי שהולך רק בגדר של אחרי ה', שכל מה שמחזיק אותו זה ההכרה והיכולת של ההכרה לפעול על ההווה הפנימית, אליו בא עמלק. ככל שבן אדם הוא יותר מהנחשלים אחריו, כך יש לעמלק יותר כוח. עמלק אומר לא! עמלק חי מכוחה של חוצפה. הוא איננו צריך לנמק את עצמו. הוא אומר: לא, אני דווקא לא מסכים. יש מצבים שבהם אדם נמצא במצב אחר, יש לו בעיות מדעתו, יש לו בעיות עם הכרתו. עמלק לא בא לערער על הכרה, עמלק לא בא לדון איתי בתאולוגיה. עמלק לא בא לדון איתי בפילוסופיה. הוא אומר לא. ולאמירה הזאת יש את התוקף של חוצפה, ולחוצפה יש הרבה מאוד כוח. חז"ל אומרים שחוצפה היא מלכות בלי כתר. זה כוח עצום הכוח הזה של חוצפה. עכשיו, כשיש מדרגה כזאת, עניין כזה של עמלק, הוא לא צריך שום דבר אחר חוץ מחוצפה.

(ביאורי תורה אור ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק)

מדוע עמלק נקרא 'ראשית גוים', משום

כמה שהוא רוצה, אבל שום דבר בעצם לא קורה. הגלגל נמצא במקומו, המנוע נמצא במקומו, מה שחסר שם הוא קשר מחבר שיצור את ההווה האחדותית של דבר אחד, והקשר הזה נחתך. אז הוא אומר שיש את הצד שנקרא בחינת "יד רמה", שהיא היציאה של האדם מן הכלים, היציאה מן המגבלות, שיבת הנפש למקורה. ושם האדם נמצא למעלה מאותה נקודה שעמלק יכול להגיע אליה, מפני שכוחו של עמלק הוא בתוך המציאות של האדם בכלים, של הנפש בתוך המסגרות שלה. למעשה, מפני שעמלק נמצא בעצם במדרגה כל כך גבוהה, אינני יכול להילחם בו אלא כשאני עומד מעליו, כשאני יכול להיחלץ מהמחנק שלו, ולשם כך צריך האדם לצאת מהגדרים של מציאותו.

(ביאורי תורה אור ד"ה חייב איניש לבסומי)

עמלק איננו צריך לתת שום נימוק. הוא איננו בא בוויכוח. אני אומר לו: נכון שכך וכך צריך להיות? אז הוא אומר לי: עקרונית, תיאורטית, אינטלקטואלית, אתה צודק, בפועל - נעשה להפך. נגד זה קשה מאוד להילחם משום שאין מאבק שכלי נגד מהות שכזו. זהו הפירוש של "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" (דברים

שגם הקליפה המנומקת לא יונקת רק מנימוקים של טוב. יש הרבה מאוד דברים, לפעמים דברים של ויכות, לפעמים דברים של הסכמה ואי הסכמה, אבל מעבר לכל אלו יש נקודה של רצייה פנימית. וכשאינני רוצה גם אינני יכול. כשנקודת הרצייה הפנימית נעדרת, אינני מסוגל לעשות דברים, ואין לי חשק לעשות אותם, ואני מוצא ממילא את כל הרציונליזציה למה לעשות באופן אחר. אם כן, יש מערך שלם של נימוקים לעשות משהו לא טוב אבל בכל אחד מהם יש באיזשהו מקום את התמצית של עמלק, שאומר בעצם אחרי כל אלה, אחרי כל הסיבות הטובות שיש לי לעשות איזשהו דבר מגונה, אחרי כל זה, אני גם נהנה שאני עושה דווקא. בווידי של יום הכיפורים יש אחד שהוא לכאורה דבר משונה. יש שמה וידוי ארוך של א"ב כפול, אחד הוידוים הוא "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע". אפשר לחשוב שאת כל העברות האחרות עושים רק ביצר הטוב... מה זאת אומרת על חטא שחטאנו ביצר הרע? זאת אומרת שיש עבירות מוגדרות שעושים אותן ביצר הרע. יש עבירה שהיא מתומצתת, יש יצר רע נקי. יצר רע נקי, כמעט בנוסח של בודלייר. הקסם של הרע בתור רע. שזהו חלק מהעניין של עמלק. ה'לא'. יש משהו כזה, לא חשוב מה יהיה, לא חשוב איך הצד האחר - אני לא רוצה. בכל רע יש

משהו של עמלק. לכן ראשית גוים עמלק, מפני שהוא נמצא בכל הדברים כולם.

(ביאורי תורה אור ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק)

עמלק בא דווקא מפני שאני לא בפנים, מפני שאני עכשיו הולך בדרך. עמלק לא בא במצרים, הוא לא בא בקריעת ים סוף. עמלק בא כשאני הולך, כששום דבר לא עומד. וברגע הזה שאני הולך, אני פוגש את עמלק. עמלק אומר 'דווקא לא' וזה לא משנה שכבר ידעתי, עברתי את מצרים, גם אני ראיתי. מה שעמלק מנסה להגיד לי הם דברים שאני יודע שהם לא נכונים, אבל הוא עדיין פועל. מדוע? מפני שהוא אומר ההיפך - 'דווקא לא'. זו מלחמה מתמדת, שנתקלים בה בחיים, נתקלים בה בכל יום. משום שהתהליך הזה בזעיר אנפין מתרחש בכל יום. אני שוב נתקל בעמלק, שוב נאבק בעמלק, ושוב אני צריך לעשות את המלחמה לה' בעמלק. וכמו שהוא אומר, כשאני נמצא במצב הזה, זה מצב שאני יכול לקוות אל ה' ולעשות מה שאני יכול ועוד פעם לקוות אל ה'. אני יכול רק להיאבק ולהמשיך הלאה. כשמגיעים לארץ טובה ורחבה, אז האיום של עמלק יורד. ואז יש מצווה אחרת - "לא תשכח". שאסור לעולם גם במצב אחר של רגיעה, במצב

לומדים תורה אבל לפעמים זה לא עובר את המחסום. בחור ישיבה שמבקשים ממנו יכול לתת דרשה על יראת שמים ויראת חטא אבל בו עצמו הדברים לא נוגעים. זה כאילו הוא מדבר על איש אחר. כל זה כי עמלק עצר את הדברים. זה סוג של סיכון של "אשר קרך בדרך". הוא נמצא בכל מיני מקומות ועושה את החציצה הזו, המליקה הזו. אחרי זמן אני אפילו לא יודע שאני מלוק. הראש נמצא בצד אחד והלב במקום אחר וחיים בסוג של דו-קיום במשך עשרות שנים.

(שיחה לפרשת זכור, תשס"ח)

עמלק זה חיתוך לגמרי, שאתה כבר לא מודע ולא מרגיש את עצם הניתוק. אתה ממשיך לחיות חיים נורמטיביים, לשבת וללכת ולחשוב באופן אינטלקטואלי אם אתה אדם כזה. אדם כזה הוא טרפה גמורה וזה העניין של מלחמת עמלק שלא לתת למחלה הזו להיכנס. אם אדם מרגיש שזה מתחיל להיכנס בו הוא צריך להקים צעקה גדולה ומרה.

(שיחה לפרשת זכור, תשס"ח)

ר' שמחה בונים מפשיסחה אמר שאדם צריך לחשוב שראשו עומד על הסדן

שאדם כאילו עבר לצד האחר, אסור לו לתת לעצמו שוב ליפול לבחינה הזאת. שוב להיות בחינת אחוריים על ידי זה שהוא שוכח. וכל זמן שהוא זוכר, העניין הזה לא יחזור אליו עוד פעם.

(ביאורי תורה אור ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק)

כתוב בספרי חסידות "עמלק, עם מלק" עם שמולק, מה זה הענין של מליקה - הוא חותך צוואר של עוף והורג. מה עושה הצוואר? הצוואר הוא בעצם מפרק כזה אבל מה חשיבותו? הוא מתווך בין שני מרכזי החיים, בין המוח והלב. בלא הצוואר הקשר הזה מנותק. עמלק נכנס ומנתק את הקשר וזה בהיקף גדול - קטלני. בצד מסוים עמלק כאילו אומר כך, אתה רוצה להיות למדן אני לא מפריע לך, אתה רוצה להתעמק בסודות התורה אני לא מפריע לך אבל בתנאי ששום דבר לא יכנס ללב. יכולים מזה לצאת יצורים שהם פוסט עמלק שהראש שלהם הוא בסדר אבל מתחת לראש לא נכנס דבר. לפעמים החינוך הזה עובד להיפך, הלב עדיין עובד. יש תגובות אמוציונליות אבל שום דבר לא מגיע לראש. יש עדיין אנשים שיכולים להתמוגג מתפילה יפה, אבל זה לא מגיע למוח. אצל אלו שנקראים דתיים הבעיה היא הפוכה, הם

מישהו ראה את אבא?". במובן הזה האב מבטא את אבהותו דווקא על ידי אלה שנמצאים וששואלים כל הזמן האם יש אבא, או שמחליטים שאין אבא.

(שיעורים ב"דרך מצוותיך", מצוות מחיית עמלק)

אמרו חכמים: מה שמע יתרו ובא? הוא שמע על קריעת ים סוף ועל מלחמת עמלק. רבים שאלו על כך, מילא קריעת ים סוף, זה באמת עניין גדול אבל מה היה עניין הגדול שהוא ראה במלחמת עמלק שהוא החליט לבוא למשה רבינו? אומרים בשם אחד הצדיקים כך: יתרו שמע על קריעת ים סוף ומאוד התפעל - הקב"ה גדול! אז מה זה אומר? זה אומר שאני יכול לשבת במדיין ולהמשיך לחשוב שהקב"ה גדול מפני שהקב"ה לא יושב דווקא במקום מסוים, גם במדיין אפשר להתבונן בגדולת ה'. אבל, אחרי שהוא שמע על מלחמת עמלק, אחרי שהוא הבין שגם עמלק שמע את אותה השמועה גם עמלק ידע על קריעת ים סוף ובכל זאת עמלק יכול היה לעשות את המלחמה, אם כך אמר יתרו: צריכים ללכת אל הרבי, צריכים ללכת אל משה, אי אפשר ללכת לשבת לבד בבית, מתברר שזה לא עוזר, עובדה גם לעמלק

והשטן עומד עם חרב לחתוך. שאלו אותו תלמידיו מה עם מי שלא חושב, ענה להם שזה סימן שהוא כבר חתך. כשאדם מוטרד מהדברים הללו זה אומר שיש בו עדיין משהו אבל אם עמלק כבר חתך אז הוא כבר לא ירגיש.

על מה אני צריך להאבק? מהי המלחמה בעמלק? אני צריך להילחם על זה שישארו לי עדיין כאבי בטן כאלו. אני צריך לא לתת לו לחתוך. עמלק הוא מרעיל, משה ואהרן וחור צריכים לעמוד על ראש הגבעה ולהתפלל שיהיה כוח להילחם בעמלק. אם עמלק בא עם חרב שלופה יותר קל להילחם עמו אבל אם הוא בא בהחבא זה הרבה יותר קשה.

(שיחה לפרשת זכור, תשס"ח)

במובן מסוים, הייתי אומר שבאופן מסוים, היצירה הכי מופלאה של הקב"ה היא האפיקורסים. מדוע? מפני שיש דבר שחי מכוחו של הקב"ה - נושם איתו, חי בתוכו - ומכחיש את מציאותו! יש לנו מעין זה באמת במדרש רבה, שמדבר על פרשת עמלק, ואומר מעין הדימוי לזה: משל לילד שהיה מורכב על כתפו של אביו והולך, והילד שואל כל עובר ושב: "אולי

זה לא עזר...

(שיעורים ב"דרך מצוותיך", מצוות מחיית עמלק)

אני אומר לעמלק: אתה הרי לא שואל שום שאלות ולא מציע שום תשובות. אתה סתם נמצא שם ומנסה להרוג אותי. על זה אנחנו מצווים "תמחה את זכר עמלק". אותן השאלות שאין להם תשובה, דרך אחת היא להשמיד אותם. דרך שנייה, ועושים את זה גם בפורים, זה לעשות מזה ליצנות. כשהוא קיים הוא גדל, ומדבר, וכשאני נותן לו מקום הוא נכנס לעוד מקום. בפורים עושים את שני הדברים: גם מכים את המן, וגם עושים עליו ליצנות. זה עובד כמו חרב פיפיות.

(שיחה לפרשת זכור, תשס"ח)

אני רוצה רק להוסיף סיפור שהיה בעיתונים בשנת 1943. זה סיפור רוסי, אבל הוא סיפור שהוא כל כך משונה, שכתבו עליו כבר שיר בארץ ישראל. כאשר הצבא הגרמני נכנע בסטלינגרד, אחד הגנרלים הגרמנים שהיו שם היה נקרא - זה היה שמו, וזה שם לא כל כך נדיר - גנרל האמאן. אבל מה שהיה מוזר, היה קצין סובייטי שקיבל את הכניעה שלו. הקצין הסובייטי שקיבל את הכניעה של הגנרל הגרמני - שמו היה מרדכי אסתרזון...

(שיחה ברוסיה, ינואר 2000)

תענית אסתר

”

מגילת אסתר היא אפוא "מגילת הסתר הפנים" האלקי. מגילת עם ישראל בגלותו. כאשר הסכנות האיומות ביותר לקיומו מתחילות כאילו בקומדיה, וכאשר הנסים המתרחשים בהצלתו נובעים אף הם מתוך אופיה וקרקעה של הגלות.

רק ראייה מעמיקה מאד, ראיית העתיד היהודי מצד אחד ואמונה עמוקה בלתי ניתנת לכליה מצד אחר יכלו להביא להכללת המגילה בין ספרי הקודש שהרי המגילה היא תמצית של חיי ישראל בגלות, ושל האמונה כי מתחת לכל הסבות החיצוניות מתגלה "שומר ישראל". הרי במגילה ביטוי כי עם ישראל צריך ללמוד לחיות חיים מסוג זה, שצריך הוא לצפות לנסים מסוג אחר, לא כנסי מצרים וים סוף, לא ב"יד הגדולה" כי אם בתוך גלגוליה ועקמומיותיה של ההיסטוריה. ועם זאת - להאמין כי "רווח והצלה יעמדו ליהודים", וכי בעתות מצוק לא תועיל התבוללות והתחפשות (גם של אלה היושבים בבית המלך) וכי למרות הכל יש תקווה.

וספור המגילה עודנו נמשך, עודנו נמשך כל עוד קיים מושג הגלות, וכל עוד פועל העולם כפי שהוא כעת. ולואי ועוד יגיעו ימים בהם לא נבין עוד את רצינותה של המגילה, בהם נוכל לקרוא בקלות דעת את המגילה בידיעה כי שוב אין זו אלא עלילה אגדתית מימים שלא ישובו עוד.

“

(מתוך "מגילת הגלות")

מסירות הנפש של אסתר מתוך מאמר של הרב

הצד הזה מופיע במגילה באופן כמעט אקראי, כבדרך אגב. (אף-על-פי שבנוסח השבעים למגילת אסתר מופיע קטע שלם, נוסף, שאינו מצוי במגילת אסתר במקור, על תפילת מרדכי, שלפני הרגע הקובע. אבל גם אם הקטע הזה אינו נמצא במגילה, עניינו מכל מקום ברור באופן בולט מאוד בהקשר). הרגשתה של אסתר, שהיא באה עכשיו למלא תפקיד גדול, והקשר שלה עם העם ואמונתה בכל מערכת החיים והערכים של העם היהודי, בולטים כשהיא מבקשת ממרדכי לקבוע שלושה ימי צום (שלזכרם נקבעה, דורות רבים לאחר מכן, תענית אסתר, הקיימת עד היום), שלושה ימים של צום ותפילה לבקשה ולתחינה על הצלחת מפעלה. דבר זה מראה לא רק את מידת הקשר שלה עם עמה ואת המעורבות שלה בתפקידה - להציל את עמה, כי אם גם משהו פנימי מזה: מידת האמונה שלה באפקטיביות שיש לתפילתו של עם ישראל על תפקידה, ולהרגשתה שהיא אכן מבטאה את עצמה כשליחה של עם ישראל בתוך בית המלך.

הבנה זו של מהותה של אסתר משנה את הראייה הראשונית של הדברים.

אסתר ממלאת תפקיד של שליחה. היא שליחה סמויה של עם ישראל, שצריכה להיות בבית המלך. ייתכן שמתחילה מתכוון מרדכי להשתמש בה רק כדי לדעת מה קורה ברחבי המדינה, במה שנוגע לענייני הכלל. אבל ייתכן שהוא חושב גם על אפשרויות אחרות, על התפתחויות נוספות בעתיד.

לאמיתו של דבר, גם הקטע האחרון של אותה דרמה, כאשר אסתר מציגה את עצמה כיהודייה, ומגיעה לשיא הישגיה הפוליטיים בהפלתו של האיש החשוב ביותר במדינה, הוא מעשה מתוכנן במידה רבה על-ידי המפעיל של אסתר, על-ידי מרדכי, ולא על-ידי אסתר עצמה. לא זאת בלבד שמרדכי מורה לאסתר מה לעשות, אלא הוא גם אומר לה כמה דברי המרצה ודרבון, בדבר העובדה שכעת הגיע הרגע המכריע של תפקידה. אף-על-פי שלשניהם ידוע, שהיא נכנסת ביודעין לסיכון גדול מאוד, ושהתוצאה עלולה להיות איבוד מעמדה ואולי, בתוך מצב-רוח מסוים של המלך ולפי דרכי הנהגה המקובלות של בית המלוכה, סיכון חייה - הרי זה הרגע שבו היא חייבת למלא את תפקידה, על אף הכל.

ואף-על-פי כן היא מרגישה, שתפקידה החשוב יותר, המכריע יותר - הוא דווקא לייצג את עם ישראל. כאשר מרדכי מעמיד בפני אסתר את הבחירה בין המעמד שלה (ולא פחות מזה - חייה) לבין השליחות, הוא מעמיד אותה בפני בחירה לא פשוטה. מרגל המצליח בתפקידו הגלוי, נציג המצליח לפעול במקום שליחותו מעבר לצפיות, עומד תמיד בפני הפיתוי - להישאר ולהזדהות עם עולמו החדש, לשכוח את שליחותו.

מצד אחד נמצאת אסתר בדרגה גבוהה ככל שאפשר היה לאישה להגיע אליה, כמלכה של עולם שלם. והיא עלולה לאבד את כל הזכייה האישית הזו ברגע אחד. ומצד אחר, אם היא מאבדת ברגע זה את אמונתה בשליחות שהיא אמורה לבצע במשך שנים, הריהי בוגדת בכל חייה וערכיה, בכל הדברים שהיא נושאת עמה כאשר היא נמצאת בחצרו של המלך.

הערכה מסוימת של תפקיד כזה מצויה בביטוי שחז"ל השתמשו בו לגבי יעל כמו לגבי אסתר: "גדולה עבירה לשמה יותר ממצווה שלא לשמה". אמרה זו, שהיא מסוכנת אם משתמשים בה שלא כראוי, מבטאה הבנה כלפי מסירות נפש מעבר לדרגת הסיכון האישי - אל דרגת ההשפלה העצמית, אל דרגת הביטול והוויתור על האישיות. תפקידה של אסתר אינו תפקיד מכובד מנקודת הראות של אישה יהודית.

מבחינה זו, אילו היתה אסתר נישאת

בשכבה הפשטנית של הסיפור נראית אסתר כאישה, שאולי לא מכרה את כבודה, אבל על-כל-פנים נכנעה והלכה בשלווה לבית הנשים של המלך, איבדה את קשריה עם עברה, ונעשתה אחת הנשים המרובות שהיו בחצרו של המלך, ותפקידה - למצוא חן בעיניו, לשעשעו, לספקו וכיוצא באלה. אולם יש קווים אחרים בדמותה של אסתר, אחדים מהם דקים ומרומזים בלבד - לא רק בסיפור על המחויבות שלה ועל הסיכון למען העם - אלא גם בדרישתה לקבוע יום של חג, חג הפורים, כאשר היא שולחת מכתבים רשמיים-למחצה, שעם ישראל יקבע חג לזכר אותו מאורע. זו הרגשה של אישה שביצעה שליחות, המרגישה צורך לא רק בזיכרון, אלא גם בהכרה פנימית בדבר משמעות חייה, בדבר ערכה ומסירותה.

מכל התפקידים הרבים, שאנשים עושים מטעמים לאומיים ואידיאליסטיים, אחד התפקידים הקשים, ובוודאי הפחות נעימים, הוא תפקידה של אישה שחייבת - לשם הגשמת המטרה - למסור את עצמה, את כל כולה. במובן מסוים היא חייבת לעשות זאת בשלמות - משום שאחרת לא תצליח בתפקיד. ועם זאת - לשמור את זהותה, לשמור את הגישה העקרונית שלה, לזכור היכן הלויאליות שלה מצויה. והפיתוי אינו קל. אסתר אינה נקלעת לקשר אהבים מפוקפק וזמני. היא מגיעה בעצם להיות מלכה בבית המלך; לכאורה - להגיע לשיא השאיפות, להישג הגדול ביותר שיכולה היתה אישה להשיג באותם דורות.

לראות את עצמה כשייכת בגופה, ואולי גם ברוחה, אל מערכת הערכים הפנימית של עמה.

דילמה זו של עשיית עבירה לשמה, שהיא בעיה חמורה בכל מקרה שאדם נאלץ לעמוד בתנאים כאלה, היא שמעמידה את אסתר כאישה שמגלה תחום אחר, מסובך וקשה, של מסירות נפש. כל זה הוא חלק מן הצד הנסתר בסיפור המגילה. לכאורה המכניזם של הנס הוא פתוח לרווחה, גלוי לעין כל, וכל המרכיבים שבו - ברורים ומפורשים לפנינו. ועם זאת הצד הנוסף, הפנימי יותר, נפשה של אסתר - האישה שסביבה סובב הנס, התשועה שעליה קוראים ברבים אחר-כך, שעל קריאתה מברכים, לפנייה ולאחריה, שהופכת ליום חג דתי - כרוכה במעשה של עבירה. בדורות אחרים אמרו, שיש דרגה מסוימת של מסירות נפש, שהיא בעצם רק מסירת הגוף - כאשר אדם מוסר את עצמו ליהרג, שעה שנפשו טהורה, נקייה - זוהי מסירות של עצמו בדרגה אחת. ויש דרגה מעבר לזו, והיא הדרגה של מסירות נפש, לאמור: כאשר אדם מוסר לא רק את גורל חייו החומריים, אלא מסכן באותה שעה גם את מעמדו הרוחני, את נשמתו, סיכון שאיש אינו יכול לדעת את תוצאותיו. מבחן זה של מסירות הנפש, המבחן העלום, הבלתי מפורש, שאינו מודגש בסיפור המגילה, הוא שהפך את אסתר מאפיזודה היסטורית לגיבורה לאומית.

לאחד בני עמה ונעשית עקרת-בית הגונה בשושן הבירה או במקום אחר, היתה לה ולאחרים הרגשה שהיא ממלאת מצווה (לשמה או שלא לשמה), בצורה יפה ושלמה. היותה בבית המלך היא במובן מסוים שרשרת ארוכה של "עבירה לשמה". הספרות המדרשית והתלמודית מרחיבה את הדיבור ומתעמקת באותה נקודה: בבעייתיות של מסירות-הנפש הזו. הרגע בו נתבעת אסתר ללכת אל אחשוורוש ולהשתמש בכל דרך פיתוי שבידה כדי להעביר את רוע הגזרה אינו רק סיכון מעמדה וחייה. יש כאן גם בעיה מוסרית ודתית יסודית. אסתר נתבעת לעבור מן השלב שבו היא יכולה לראות את עצמה כעין אנוסה בבית המלך, אל שלב שבו היא צריכה ליטול בעצמה את היוזמה, שבו היא חייבת להיות מפתה באופן פעיל. קודם לכן היא פאסיבית, שהרי היא נמצאת במצב שאין מוצא ממנו, כאילו היתה שבויה, אנוסה. אולם ברגע שהיא נוטלת את היוזמה לפנות אל המלך, לשאת חן בעיניו - פירושו של דבר שהיא מאבדת את השריד האחרון של הרגשת הצידוק הזו. קודם לכן יכולה היא להיות לפחות נקייה וטהורה ברוחה ובנפשה. ברגע שהיא נוטלת לעצמה את יוזמת הפיתוי, היא הופכת להיות אדם אחר. אז היא עושה צעד, שהוא דרסטי יותר מעצם כניסתה באונס אל בית המלך. היא מחליטה החלטה מודעת, לא רק לסכן את חייה למען הצלת העם, אלא גם למסור את נשמתה, את האישיות שלה. מאז ואילך היא אמנם מצילתו של עם ישראל, אבל שוב אין היא יכולה

פורים

”

גזירת המן ואחשוורוש נועדו להביא את העם היהודי להשמדה - השמדה רוחנית ולא רק פיזית, מלחמה של צאצאי עמלק כנגד רוחו של עם ישראל. המצב של "הסתר אסתיר פני" (דברים לא: יח) התקיים אז במלוא המובן, וזו הייתה שעת הניסיון הגדול. לעומת הגילוי של ימי יציאת מצרים, כאן קיים חושך כפול ומכופל: חושך חיצוני וגם חשיכה פנימית, חוסר ידיעה וחוסר יכולת לעשות משהו כנגד הגזירה.

והנה דווקא בשעה זו מתגבר הניצוץ הפנימי, "חלק א-לוה ממעל ממש" אשר בנשמת האדם מישראל. לפתע אין עמלק מוצא לו עוד מקום בתוך נפשו של היהודי, הדוחה את הפיתוי של המן להפוך להיות כמוהו והוא מוכן למסור את הכל, אפילו את חייו, כדי להישאר ביהדותו.

ההסכמה של ישראל למסור את נפשם ולא להינתק מה', מאמונתו ומתורתו היא חזרה מעמיקה ופנימית יותר על מעמד קבלת התורה, ועליה נאמר: "קיימו וקיבלו היהודים" (אסתר ט:כז) - "קיימו מה שקיבלו כבר" (שבת פ"ח ע"א). התורה, שניתנה בדרך של כפייה במעמד הר סיני, חזרה ונתקבלה בלב שלם תחת צלו של המן. ומאחר שהייתה זו קבלה בלב כל ישראל, הרי בכוח אותה "אתערותא דלתתא" - ההתעוררות של מטה והפנייה של בני אדם אל ה' - ירד באופן מקביל ומשלים גילוי עליון ונשגב.

הגילוי החדש היה עליון בפנימיותו אפילו מגילוי הר סיני, גילוי כזה שיכול היה להתגלות לא רק למעלה מן הטבע, אלא גם בתוך הטבע הגשמי, ובתוך הטבע עצמו התרחשו הניסים שהביאו לגאולת ישראל. ובשל גילויים אלה, שהם גם בתוך נשמות ישראל וגם בעולמות עליונים, רבה השמחה בפורים יותר משאר החגים והמועדים.

“

(מתוך "קיימו וקיבלו היהודים")

ליקוטי הרב- פורים

שאנחנו כל כך פיכחים, שפויים והגיוניים, אנו חושבים שהמאורעות המתרחשים לעינינו הם תוצאה של מעשי בני אדם. אם ברצוננו להבין ולהעריך את תפקידו של הקב"ה, ייתכן שעלינו לשחרר כמה אחיזות שעה שאנו חוגגים את נס פורים.

(מתוך "החיים כנשף מסכות")

יש דבר אחד בזה ששותים, זה מה שאמרתי כמה פעמים, אני לא זוכר, כי הייתי שתוי קצת. התחלתי מהבוקר וזה הלך קמעה קמעה... בעצם העניין, אחת האבחנות היא האם אני שותה כדי לשמוע או שותה כדי לדבר. אם אני שותה, ואני מתחיל לשמוע דברים שלא שמעתי לפני כן. כשבן אדם הוא שתוי טוב, והוא שומע בתוך השיכרות שלו דברים שיכולים להיות הכי בנאליים בעולם, אבל הפעם הזאת כשהוא שומע אותם הם עושים עליו רושם גדול, וכשהוא פיקח, אותו משפט בעצמו לא יעשה עליו שום רושם, מפני שאותו רגע היה רגע של שמיעה.

יש דברים כאלה, עם כל ההבדל הראוי, כשבן אדם מתפלל. אם אדם מתפלל במצב כזה, לפעמים קורה בזמן התפילה

בחג הפורים אנו חוגגים תקופה שבה שום דבר אינו גלוי לעין: הדברים בחלקם עוטים מסכות ובחלקם נראים כמטורפים. ה' מדבר אתנו בשפה שונה, הדרך היחידה להבין אותה היא להרפות מעצמנו ומן היומרות היהירה שלנו לשלוט בחיינו באמצעות תכניות הגיוניות ומדוקדקות. ה' אומר לנו שיש הרבה דברים שאותם לעולם לא נוכל להבין, בוודאי לא בשעה שאנו שפויים ועקביים; רק במצב של איבוד ההכרה נוכל, אולי, להתחיל להבין משהו.

פורים הוא סיפור נסי, המתרחש במציאות שבה אין ניסים ואין השגחה אלוקית גלויה. זהו החג שבו אנו מתנהגים כאילו איננו יודעים מה אנחנו עושים; אנחנו אפילו לא בטוחים מי אנחנו. בפורים אנו מתנערים מן האשליה שאנו שולטים בעולמנו, או אפילו מבינים כיצד הוא מתנהל. אין לנו שום מושג לאן אנו הולכים או איך כל העסק יסתיים.

את המגילה - מגילת אסתר או מגילת חיינו - נצליח להבין אולי רק אחרי שתיכתב. כרגע אנו חיים בזמן שבו עצם קיומנו נתון בסכנה, שבו הניסים לובשים דמות של התרחשויות יומיומיות. בגלל

כעין מה שהיה קורה לכהן הגדול באורים ותומים, שפתאום האותיות מאירות לו. כך יכול להיות שאני מתפלל את אותה תפילה אלפי פעמים, ופתאום זו הפעם הראשונה בחיים שאני שומע אותה. פתאום המילים האלה מאירות, וההארה הזאת היא באמת מה שנוצר לבן אדם. לפעמים זה עניין של משפט, שנהיה איזה אור, והאור הזה עושה רושם.

כתוב "השמן את לב העם הזה ואוזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאוזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו" (ישעיה ו). אפשר לשמוע דברי חכמה וסוד, כולל כמו אלו ששמעו דברים מפי משה רבינו ומפי הגבורה, ועדיים לא לשמוע את זה. שומעים ועוברים על הלאה. זו אחת הסיבות למה מתפללים בכל יום, ולפעמים יש לזה טעם לא כמו ארוחת בוקר שאוכלים כל יום אלא כמו קש. אבל אחד הדברים הוא שבתוך כל הקש הזה יכול להיות רגע של פתיחת עיניים ואוזניים, וזה בצד מסוים מכפר על כל הקש שאכלתי. לפעמים מילה אחת יכולה להיות שווה את כל העולם הבא. דבר אחד קטן יכול להיות עולם שלם שנפתח. בשביל זה היה שווה לשאת את כל השנים האלה שאני לעסתי את כל המילים הללו. יש רגע אחד שברגע הזה אדם נעשה בריה חדשה, יש רגע אחד שמתוך גוף התפילה עולות כמה אותיות, והאותיות האלה יש להן טעם של מן, וזו חוויה אחרת. מתי זה בא? אני לא יודע כללים בזה, מפני שאם היו כללים אנשים היו עושים אותם. אין בזה כללים, אבל זה יכול לקרות בזמנים שאדם בכלל לא

חושב על זה. זה יכול להיות יום שהוא רגיל לגמרי, והתפילה מתחילה רגיל לגמרי, ופתאום אני פוגש צירוף של מילים, ופתאום אני רואה אור, או של חוויה או של הבנה אחרת. זה קורה בתפילה.

מה שאמרתי הוא שיש דבר כזה של הארה, הארת בזק שמגיעה לבן אדם. חלק מהעניין הזה הוא נכון לגבי הזמן ששותים, בתנאי שאני בא על מנת לשמוע. יכול להיות שאני אשמע דיבורים ששמעתי אלף פעמים, אבל בגלל שהראש מלא באדים של אלכוהול, אז עכשיו יש משפט אחד שיש לו משמעות והוא יכול להאיר לי, ולפעמים למשך הרבה זמן.

(שיחה ביום י"ז אדר תשס"ו)

שמעתי את זה בדרשה לפני חמישים שנה, אבל אני זוכר את המקום, היה דרוש על הפסוק הזה, "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", מה הרבותא בזה שהלכו ביבשה? האמת היא שגם זה שאנו הולכים ביבשה זה פלא, אבל לא שמים לב לזה, כשאני הולך בתוך הים, אזי בגלל הזווית החדשה של הראיה אני רואה דברים אחרת. אני ראיתי את הדברים האלה כל החיים שלי, אבל כעת בגלל הזווית הזאת של הראיה אני רואה דברים אחרת, ואני מבין מה זה ללכת ביבשה. יש דברים שאדם יכול לראות כל החיים שלו ואם הוא רואה אותם בזווית שונה, זה היה נראה אחרת.

וחבל על הבן אדם.

(שיחה ביום י"ז אדר תשס"ו)

אנחנו נמצאים כעת בפתח של מגילת אסתר. מגילת אסתר היא כמו שכתוב בספרים, וכמו שניכר בתוך העניין, היא סוג של מגילת הסתר. התמצית שלה היא הסתר פנים. לאמיתו של דבר הסתר הפנים הזה הוא כפול ומכופל, במובן מסוים אפשר לומר שבתוך המגילה יש כבר מסיכות. אף פעם לא נזכרות המסיכות בשם שלהן, אבל המסיכות נמצאות שם בכל עניינו של המאורע. כמובן, אסתר היא השחקנית הראשית, והיא מתחפשת עד הסוף. רק בקטע האחרון של המגילה היא מורידה מעליה את המסווה והיא מגלה מי היא. יש לנו המן, שהמן הוא בעצם גם כן מסווה. חז"ל אומרים שהמן היה פעם בלן, ספר באיזה כפר קטן. ועכשיו הוא מופיע בתור אחד מראשי הממלכה הגדולים. אבל האמת היא שהמסיכה הגדולה ביותר היא המסיכה של הקב"ה. הקב"ה עושה מה שקוראים לו: "ואנוכי הסתר אסתיר פני" הקב"ה לובש מסיכה, והוא לובש מסיכה שהיא מסיכה של זעם. זה נראה שעוד כך וכך בתאריך קבוע בזמן קבוע כולם יודעים מתי זה יהיה, עמ"י הולך לכלות. ושום דבר לא נראה באופק. יש מסיכה כזו של אימה חשיכה, באמת אימה חשיכה גדולה. זוהי מסיכה שלובש הקב"ה. אבל זוהי מסיכה. כי בסוף ההצגה הקב"ה גם כן מוציא את המסיכה ומתחת למסיכה

אחד האופנים שאדם רואה את הדברים בצורה אחרת זה כשהוא שותה קצת. אם אתם מסתכלים לפעמים, כשמישהו שיכור כדבעי למהו, אז הוא מנסה לשים את היד על האף, או שכן אדם מנסה להוכיח שהוא יכול ללכת ישר, זה דבר שאני לא עושה במשך החיים הרגילים שלי.

אז כל הדברים הללו - לפתוח את העיניים לפתוח את האוזניים, ולפעמים לפתוח את הלב. ובשביל הדברים האלה אני צריך לעשות הכנה לזה. אני יכול לעשות את זה בפורים לבד, להיכנס למיטה ולא להזיק את הרבים. אבל מה שאדם יכול לעשות עם פורים הוא הרבה יותר. בפורים יש לי כלי, אני לא צריך להשתמש בה הרבה פעמים, אבל אני צריך לדעת איך להשתמש בו. אז אם יש למישהו סכין הוא צריך לדעת מה עושים אתו, ולא לחתוך את האף.

בתוך בקבוק של וודקה אין חכמה ואין תורה ואין שירה, אבל אם אני שותה את זה כדבעי אני יכול לעשות עם זה דברים כמו שצריך. אז היו דברים שאנשים כתבו שהם פתרו איזו בעיה מתמטית בחלום. אז יכול להיות שהייתה איזו בעיה שהייתה לפלוני בראש, בעיה שהוא לא הצליח לפתור. ואם הוא שתה משהו והוא קצת שיכור אז הוא חושב: אולי אפשר לעשות את המשוואה במקום מלמעלה למטה, מצד לצד, ואפשר לעשות את זה כך. אם אני משתמש בכלי הזה למטרות טובות, אז זה טוב. ואם לא - אז חבל על המשקה, וחבל על הזמן,

הוא מחיך.

(שיחה לפני קריאת מגילה, פורים
תשע"א)

פעם אחרונה שראיתי אתכם הייתם בפורים. אני לא יודע אם הייתם יותר אמיתיים. לפעמים כשנכנס יין אמנם יצא סוד, אבל מתברר שהסוד היה שקר. להבדיל, עשו את זה בכל מיני מקומות, זה מאוד לא מוסרי, עשו את זה בכמה צבאות. לקחו קצין בדרגה גבוהה, ומסרו לו אינפורמציה סודית, ואיכשהו הוא נשבה בידי האויב, ואז עושים לו חקירות. ועשו את החקירות בכל מיני מקומות, בצורה מאוד נמרצת, וכמעט מעולם לא קרה שאדם לא נשבר, זו רק שאלה של כמה משקיעים בעניין, בדרך כלל כולם נשברים, והקצין הזה עמד בכל החקירה עד שבסוף הוא נשבר, וסיפר את הכל. וזו הייתה כוונת השולחים, כי השתילו לו אינפורמציה כוזבת, כדי להטעות את האויב. לקחו איש אמין, שישבר רק בסוף, ויספר את הסוד, שתמציתו, כל מה שהוא עומד עליו, הוא שקר. זה יכול לקרות גם עם יין, שבמקום לגלות את האמת הוא מגלה את השקר. יש שקר מספר 1, ואז יוצא עוד סוד, וזה שקר מספר 2, וכן הלאה. על זה אני מדבר שלפעמים הסוד הוא סוד מלאכותי...

(שיחה ביום כד אדר ב' תשס"ג)

כאשר לאדם ישנה תשוקה והזדהות פנימית עם דבר – יכולות להיות לו עליות וירידות, אבל מצד עצמו הוא ימשיך לרוץ עם זה הלאה והלאה, ככל שיוכל. ואילו כאן יש עם שלם, שזקוק כל הזמן לתמיכה, להנעה ולהזהה. ובאמת, כוח האינרציה מושך קדימה עוד דור וחצי, אבל אחר כך הוא נמוג והולך. ההתמוססות נמשכת ואף מחריפה, מימות משה ועד ימיו של ירמיהו. מבחינה היסטורית, לכל אורך התקופה הזו נראה שלציבור היהודי לא ממש אכפת. השאלה היא לא כמה רשעים וכמה צדיקים יש, בזה תמיד תהיה חלוקה עם התפלגות נורמלית של ממוצעים; השאלה היא האם ישנם אנשים שיוצרים, שיוזמים, שמובילים. לאורך כל התקופה הזאת הרושם הוא שאנשים הם רק מהויות פסיביות, ורק פה ושם אנחנו מוצאים יחידים אקטיביים – אנשים שפועלים מכוח דחיפה עצמית.

ספר מלכים מלא ברשימות של מלכים שלפי תפיסתנו ההיסטורית הן מפתיעות; על כל מלך, אחרי שמו ושם אמו, נאמר: "ויעש הרע בעיני ה'", או "ויעש הטוב בעיני ה'" – וחוזר חלילה. השאלה שמתעוררת באופן מיידי היא, מה היה עם כל הקהל הקדוש? מה עשו כל שאר האנשים? למלך עוזיהו, עלפי הכתוב בספר דברי הימים היה צבא שמנה כשלוש מאות אלף חיילים מה כולם חשבו? מלכו על עם ישראל מלכים כמו מנשה הרשע מצד אחד, או כמו חזקיהו שראוי להיות המשיח מצד שני – לקהל הגדול לא אכפת לא מזה ולא מזה. למה שום דבר לא קורה? מפני שכל האנשים

בסך הכל, להיות יהודי זה קשה מפני שזה דורש ממני להתאים את עצמי לניגודים. אדם יכול להרגיש שפורים מוצא חן בעיניו או להפך, מגעיל אותו – ודווקא בתשעה באב הוא מרגיש טוב. אבל התורה שמצווה עליי לשתות ולשמוח בפורים היא אותה תורה שאומרת לי שישה חודשים אחרי כן לבכות ולצום, ואנו נדרשים להחזיק בשני הצדדים, כל אחד בזמנו. הקב"ה רוצה מאיתנו "בכל לבבך" – את המכלול של מה שיש בלב, על כל גווניו: את השמחה ואת העצב, את ההתרוממות ואת הנפילה, את הירידה ואת העלייה – אני נותן את הכל ואני מקבל את הכל.

(חיי עולם, פרשת ואתחנן)

באופן מהותי, ימים יוצאי דופן במהלך השנה הם מיוחדים בפני עצמם, גם בלי שנציין אותם. כמעט כשם שכתוב על שבת שהיא "מקדשא וקיימא", כלומר מקודשת ועומדת, בלי תלות בשאלה אם אנחנו שומרים אותה או לא, כך אפשר לומר גם על חגים אחרים: פסח הוא פסח, ופורים הוא פורים, בין שאדם חוגג אותם, ובין שאינו חוגג אותם. אלה הם ימים מיוחדים באופן מהותי.

אם כן, למה אנחנו צריכים לקיים את החלק שלנו – את המשתה, את השמחה ואת כל המעשים האחרים שעושים לכבוד יום או חג מסוים? אנחנו עושים אותם לא כדי ליצור את היום אלא כדי

הם בבחינת פעולים ולא בבחינת פועלים, הם כולם בבחינת נדחפים ולא דוחפים. כך היה עד ימיו של ירמיהו, תקופתו היא הקצה האחרון של התופעה.

רק בתחילת ימי בית שני, החל מימי עזרא ונחמיה, ניתן להבחין בשינוי, בהתחלה חדשה. על אף שיש נביאים, יש מנהיגים פוליטיים, ויש עוד אנשים שעושים ואכפת להם – כעת יש לראשונה ציבור יהודי שבעצם לא תלוי באף אחד מהם. באמנה המופיעה בספר נחמיה (פרק י'), בולטת עובדת היותה כתובה בלשון רבים. לכל אורכה מופיע המוטיב החוזר – 'קיבלנו על עצמנו'. אין אדם אחד שעליו בנויה האמנה והוא המכתיב אותה, יש שם חתימות של הרבה אנשים; סוף־סוף הציבור היהודי מחליט על גורלו ועושה דברים מיוזמתו. בתקופת הזמן הזו נוצר למעשה מהפך מהותי במבנהו של עם ישראל. "קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם" (אסתר ט, כז) זהו מבנה אחר לגמרי מאשר החלטה או קבלה של אדם אחד. בזמן גזירות המן היהודים מחליטים מעצמם על עצמם: הציבור היהודי ימות ולא ישתמד; ימות ולא ייטמע בגויים. בניגוד לכפיה ולדחיפה מלמעלה על עם ישראל לקיים את התורה בתקופת המדבר, ובניגוד לפאסיביות שליוותה את העם מימות משה רבנו – כאן האנשים מתחילים להיות בלתי תלויים.

(חיי עולם, פרשת דברים)

בפורים? כי אחרי שאדם שותה קצת, הוא אינו יכול לרמות את הקדוש ברוך הוא כמו ביום כיפור, ולכן אמרו שיום הכיפורים הוא כְּפֹרִים. כששותים לחיים, גם אם לא שותים הרבה משקה, המשקה פועל בגוף, ואולי לא הרבה אבל ברצינות.

(עד בלי די, כד טבת תשעה)

כל אדם אמור, במוקדם או במאוחר, לחוות מחדש את מעמד הר סיני, לקבל את התורה בעצמו. חכמים אומרים (שבת פ"ח ע"א) שמתן תורה היה מאורע שהתרחש לפני כך- וכך שנים, אך לא כן קבלת התורה; לפחות לא אצל כולם. את הנתינה שהייתה בהר סיני אנחנו אמורים אפוא להשלים על-ידי קבלה, וקבלה היא תמיד עניין אישי ביותר. אצל אנשים מסוימים זה עשוי לקרות בצורה של חוויה מיסטית שעלולה לעיתים להיות גם מרסקת, בעוד שאצל אחרים זה יכול לקרות בשקט ובלי כל כאב. אבל אצל כולם זה יהיה מלווה בתחושה של מפגש: מפגש מחודש או פגישה ראשונה.

(מתוך ראיון למגזין פרבולה, מאי 1978)

תחפושת היא כיסוי, הסתרה והעלם. אולם הכיסוי וההסתרה הינם רק חיצוניות של הדבר- צדה הגשמי של ההתחפשות. אך יש להתחפשות צד פנימי- מה שמבטאת ההתחפשות עבור המתחפש. ומהו הדבר המבטא על ידי התחפשות. לא יאה זה

להביא אותו אל תוכנו. היום הזה באמת קיים, ואנחנו חוגגים ועושים את מה ששייך לאותו יום כדי להעביר דבר שישנו במציאות אל תוך ההווה שלנו. בעמדת הנפש הזאת אדם צריך להגיע אל החג: תפקידו הוא להגיע מצד עצמו להרגשת העניינים ששייכים לאותו חג. הוא אינו צריך להביא ליצירתם של העניינים הללו אלא להרגשתם. אי אפשר להכניס את היום לתוכנו מן החוץ. אפשר לעשות זאת רק מבפנים. שום כמות של אוכל או של משקה לא תשנה דבר בעניין הזה; אם אדם מחליט שהדבר איננו נוגע לו - הוא באמת איננו נוגע לו.

העניין הזה נכון לגבי כל חג וכל שמחה. אדם יכול להחליט ולהרגיש שהחג הוא חג של מישהו אחר: שפסח הוא פסח של מישהו אחר, שפורים הוא פורים של מישהו אחר וכך הלאה, ואיש לא יוכל להכריח אותו להפוך את החג הזה לחג שלו. השאלה כמה החג יפעל באדם, תלויה במה שהאדם עצמו עושה, באשר הוא אדם, כדי להכניס אותו אל תוכו.

(עד בלי די, יט כסלו תשנב)

במגילת אסתר כתוב: "וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים", כלומר, חשוב שהדברים יהיו נזכרים, שאנשים יקראו את המגילה, אבל צריך שהם גם ייעשו. איך הם נעשים? בבית משפחת אבי, למשל, נוהגים עד היום להתאסף בפורים, לומר יודי ברצינות גדולה ולבכות. מדוע

בשביל להמשיך את הגזע. אז אמרתי לו אתה גמרת את החיים שלך והפכת להיות סוס רבייה. תחשבו על זה, כשאני אומר שמילאתי את חובתי בעולם, וקיימתי מצווה א' בתורה. היום יום פורים שאוכל להגיד שאעשה משהו מיוחד. זה זמן טוב לחשוב על זה בפורים, כי כולם שיכורים ואולי פתאום יעלה על דעתו של מישהו מתי אני נהפך להיות בן אדם? זו ההזדמנות.

בפורים יש סדק בתוך המציאות כשיש סדק אז תשתחל בתוך הסדק הזה. במוצאי פורים נראה בריה חדשה, עולם חדש, עם רצון חדש. קיצור דברים, נראה אותכם בשבוע הבא כולכם בריות חדשות, מה אתה חושב שאתה לא יכול? אתה יכול! בריות חדשות, אנשים חדשים.

(ליל פורים תשע"ה)

אנו עומדים כמה ימים לפני חג הפורים שבו מברכים "על הניסים", אני רוצה רק להזכיר מה זה הנס של פורים. החג של פורים הוא מיוחד בזה שכל המאורע של החג, כל המכניזם של הנס של פורים מופיע לא בספר בתור דבר שמגיע מאחורי הקלעים באיזו הפתעה או באיזה חידוש יוצא מן הכלל, הנס של פורים מתרחש בתוך מגילת אסתר בצורה פתוחה וגלויה. ברור לגמרי איך שכל מאורע עובר למאורע שני. ואם עוסקים בניתוח פוליטי ופסיכולוגי של האישים הפועלים, אז אני יכול להגיד: תראו,

חידוש אם נאמר כי התחפשות היא ביטוי מסוים של משאלה כמוסה או גלויה, ידועה לבעליה או נעלמת אף ממנו. כשם שבמובן אחד ההתחפשות משמעה: "אני רוצה להסתיר את מראי האמיתי", הרי יש לה אף משמעות אחרת- "כך אני רוצה להיות".

(מתוך "תחפשות הילדים בפורים", רשפים)

סיפרו שפעם בפורים אחד החסידים אצל הרבי שלו התחפש לצאר, ובאו היהודים ל'צאר' הזה לבקש בקשות, הצאר הזה כמובן היה שיכור, הרבי ישב בצד והסתכל בהצגה, ביקשו ממנו שיריד מיסים ועוד משהו ונתן להם, ביקשו ממנו שיבטל את הגיוס של היהודים והוא לא נתן, והתחילו לצעוק עליו שיסכים ושהרבי ביקש והוא לא נתן שום דבר, בשנה אחרי זה, הצאר באמת ביטל את החוק הראשון והשני אבל את החוק של הגיוס הוא לא ביטל. מה שאומר שבגלל שאותו חסיד באותה שעה התחפש לצאר - הוא דיבר בשמו.

(שיחה ביום ז' אדר תשע"ה)

היה איזה יהודי אחד, שעכשיו הוא מתייגע למצוא אישה ולבנות בית, אמרתי לו למה זה דומה, יש סוסי מירון והם סוסים מאוד יקרים, ואז הוא שובר את הרגל, מה קורה איתו הוא לא יכול לרוץ, אבל סוס מרוץ שעולה \$2000 לא הורגים אותו, אז עושים אותו סוס רבייה

מאורע א' קשור למאורע ב', האישיות מספר 1 קשורה לאישיות מספר 2 לכל הדברים האלה יש הסבר שמופיע לגמרי על פני השטח וזה עדיין נס. למעשה, נס פורים הוא אחת הדוגמאות הבולטות של ההגדרה שהגדרתי קודם מה הוא נס.

נס זה לא מאורע על טבעי, בכל מגילת אסתר אין מאורע על טבעי אחד. כל מגילת אסתר היא כולה דברים של טבע, שחלק מהם הם צירופים והתרחשויות לא רגילות. אחד הדברים החשובים בנס הוא הצירוף של הזמנים לנקודה הנכונה, זה מה שעושה את הנס, לא החריגה מן הטבע אלא ההתאמה בין המאורעות לבין המשמעות שיש למאורעות הללו. בתוך הנס הזה של פורים בולט גם שלפעמים המכניזם מקבל צורה של נס רק בקצה האחרון שלו, לא בתוך הפעולה, כלומר המאורע יכול היה להתרחש ואני לא שמתי לב בכלל שקרה שם משהו מיוחד, רק כאשר כל הדברים מצטרפים ביחד הם יצרו מאורע.

במובן הזה, אם לעבור לאיזה מטאפורה, כשאני רואה ציור של רמברנדט או של מיכלאנג'לו, כשאני רואה ציור גדול כזה, הצבעים שיש בציור יצאו מקופסאות לגמרי רגילות, את הקופסאות האלה כליד יכול לקנות. מה שקרה שם שהיה יוצא מן הכלל, זה איך שהצבעים מהקופסאות השונות הצטרפו אחד עם השני, כשיש צירוף כזה זה סוג של נס קטן.

(הרצאה על ניסים, קישינב)

אני רק רוצה לצטט מה שאחד החכמים שלנו אמר בערך לפני 200 שנה, הוא אומר: אתם יודעים מה קרה בזמן של פורים? יום אחד בא אדם לבית הכנסת ומספר: אתם יודעים מה קרה בחצר המלך? המלך היה שיכור, הוא קרא את אשתו לבוא, אשתו לא רצתה לבוא והוא זרק אותה החוצה. אז הוא מספר את זה בבית הכנסת, והיהודי הזקן שיושב שם אומר לו: תפסיק לבלבל את המוח עם השטויות שלך, אין לי דבר אחר לשמוע מאשר את השערוריות של המלך עם הפילגשים שלו? אחר כך הסיפור עם ושתי נעשה חלק מהנס של פורים שקוראים אותו בכל שנה ושנה.

(הרצאה על ניסים, קישינב)

כתבו בהרבה ספרים על העניין הזה, שאמרו שיום כיפורים זה יום כ-פורים, ולכאורה היה צריך להיות להיפך שפורים יהיה כמו כיפורים ולא להיפך, יוצא שיום הפורים הוא יותר חשוב ויום כיפור הוא יום כ-פורים. הסבירו את זה כך: פורים הוא עניין של מסירות נפש, ש"קיימו וקיבלו היהודים" - קיימו וקיבלו בלי לעשות צרות, בלי לעשות העוויות, ובלי להכות על חטא, קיימו וקיבלו ושמרו על זה, את יום כיפור צריך לעשות באותו האופן...

(ח' אדר ב' תשעו)

השנה, זה לא שאני לא חושב ככה, יש דברים שאני חושב אבל איך שהוא לא יוצא לי מהפה. בפורים זה יוצא החוצה. אדם חושב שזה יוצא עם הרבה יין, אפשר לעשות את זה גם בלי יין, אפשר לשתות שתי כוסות מים ולהשתכר מזה ולהתחיל להתנהג 'עד דלא ידע', לא צריך דווקא לשתות יין.

(ח' אדר ב' תשעו)

יש עוד צד של דמיון בין יום כיפור לפורים, והוא שייך לגדר העבודה שבשניהם. אותו עניין של ונהפוך הוא קימת בפורים כמו בכיפורים. בפורים אדם יכול לצאת מעבר לגדרים שלו בצורה שהוא לא יכול באופן אחר. יש לנו חיים, והחיים קבועים בכל מיני גבולות; שהרי בסופו של דבר, בני אדם הם מוגבלים בכל דבר, חיינו מעשינו ודיבורינו נמצאים בגבולות והגדרות כל הזמן. פורים הוא הזדמנות שלי לעשות כל דבר שאני רוצה לעשות, ואני לא עושה אותו בגלל הגבולות וההגדרות שלי. מהצד הזה זה לא רק העניין של השתיה, אפילו שהשתיה עוזרת, אלא של ונהפוך הוא.

בצד מסוים, פורים הוא מין עזר ליום כיפור; בפורים אדם יכול לעשות את כל מה שהוא רצה לעשות ביום כיפור וזה לא עבד לו, משום שביום כיפור זה לא תמיד עובד. יום הכיפורים אצלנו הוא כל כך מנותק משאר ימות השנה, עד שאין לו השפעה רבה. היו הרבה אנשים

יש ימים כאלה ופורים הוא יום כזה שבו אני לא עושה חשבונות, לא צריך לעשות העוויות, אני לא צריך להראות את עצמי, אני יכול להיות 'עד דלא ידע', אני לא יודע מה אני עושה בזמן הזה. לפעמים יש מישהו שאני באמת אוהב אותו, אבל בכל ימות השנה אני לא יכול לגשת למישהו - הוא לומד איתי, או לא לומד איתי, או שכן שלי - ולהגיד לו "אני אוהב אותך", איזה פרצוף יהיה לזה!? אבל בפורים כשאני שיכור אני יכול לעשות את זה, לא צריך בשביל זה להיות שיכור, אני יכול להגיד את זה לכל מיני אנשים. אמרתי את זה לילדים, אתם יכולים להגיד לפעמים לאבא שלכם, מה שאתם לא אומרים כל השנה כולה, "אתה יודע אבא אני באמת מעריך אותך", כל השנה ילדים לא אומרים את זה לאבא שלהם, אבל בפורים שזה 'עד דלא ידע' אז הוא יכול לנצל את הזמן לדברים האלו ולהגיד לאבא שלו דברים כאלו. יש בזה משהו. לאבא שלו, לאמא שלו, לאחים שלו, שיש דברים שלא אומרים. אז בפורים, במקום לשבור חלונות או לשכב על הריצפה ולהקיא שאין בזה מעלה גדולה, במקום זאת יכול אדם בפורים להשתמש ב'עד דלא ידע'.

בשביל 'עד דלא ידע' לא צריך ממש להשתכר, בשביל זה רק צריך להחליט שהוא שיכור, תארו לעצמיכם, שמישהו מכם מחליט שהוא שיכור, הוא יכול ללכת ולהתנדנד, ויכול להגיד לאנשים כל מיני דברים, את כל הדברים הרעים בין כה וכה אומרים כל השנה כולה, אבל להגיד דברים טובים לא תמיד יוצא להגיד כל

שעשו החלטות ביום הכיפורים, כמה הם יתפללו, וכמה הם ילמדו ומה הם יעשו. אבל קשה להחלטות של העולם ההוא, שהם ממין אחד, להשפיע על החלטות של העולם הזה שהם ממין אחר. למחרת יום הכיפורים הדברים נראים אחרת. ביום הכיפורים יש מין לובן מבהיק. ביום שלאחר מכן יש משהו אפור, וכל הדברים שקרו ביום הכיפורים הם אולי זיכרון טוב, ומביאים תועלת, אך לא יותר מזה.

פורים, שלא כמו יום כיפור, הוא מין יום של חול. ומכיוון שפורים הוא יום של חול, כל הדברים שלא העזתי לעשות ביום אחר לפתע מתאפשרים. יש לי חיזוק מובנה ביום הזה, ואם גם כך אין לי מספיק אומץ לעשות את זה לבד, אני לוקח איזה משקה. פורים הוא יום מאוד מעוררב, ואדם יכול לעבור את הגבולות של עצמו, בצד הזה שהוא באמת מחליט החלטה לשינוי.

(ט אדר תשסו)

הדברים אמורים גם לגבי עבודה יותר פנימית. כאשר אדם נמצא על איזה גבול, והוא אומר לעצמו שהוא רוצה לעבור את זה, הוא רוצה לקבל משהו על עצמו, אבל אין לו מספיק אומץ. יש כמות עצומה של מעצורים שמונעים מאנשים להתקדם. אני עומד הרבה פעמים בהתלבטות, אוהב לא אוהב, רוצה לא רוצה, מצד אחד אני רוצה ומצד שני אני מפחד, לפעמים פחד מאי הצלחה,

לפעמים פחד של חוסר יכולת. בפורים יש לי אפשרות לעשות את הדברים שלא העזתי להגיד, לחשוב את המחשבות שלא העזתי להעזי לחשוב. בתמצית, זהו היום שבו אני יכול להשתמש כדי לעשות את המעברים החשובים. היום הזה מסוגל "לונהפוך הוא".

כשבן אדם שמח, יש לו הרבה יותר אומץ. אדם ששמח בפורים מקבל את העוז להתגבר על המכשולים באמצעות השמחה, השתייה והעניין הזה של "עד דלא ידע". כל אותם הדברים שנאמרו שאדם חייב להתבשם עד שלא יידע להבחין בין "ארור המן" ו"ברוך מרדכי" עומרים על כך, שאדם מגיע לנקודה שבה כחשיכה כאורה במובן כזה שהחשכה הופכת לאורה, ובאותה מידה אני יכול להפוך את "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". ואני צריך לעבור לזה ולפחות לשתות מספיק. יושב בן אדם, ויש גם בגשמיות שאדם יש לו עצירות אבל ברוחניות יש פי כמה. זה לא יוצא וצריך אמצעי להוציא את זה. ואם לא מוציאים זה נהיה כל יום יותר נורא.

(ט אדר תשסו)

אבל אפשר שדבר יקרה לא רק בזה. כי אפשר לקחת דבר ולמסמס אותו. תורה תפילה צדקה יראת שמים יראת חטא. אפשר ששום דבר לא נשאר בסוף. לכן גם יכול להיות שאני אשאל מישהו מה נשאר מפורים והוא יגיד רק הריח של הקיא.

לשתות יין, והטעם של היין עולה על כולם. הטעמים שיש לי הם מצד הסברה, הטעם של היין הוא לא עניין של סברה, אבל יש לו כח גדול מאוד.

(שיחה ביום כ' אדר א' תשע"א)

אני יכול לשתות כדי לשכוח. יין למרי נפש. הוא שותה ומטשטש את עצמו, והעיקר שהוא לא חושב על הצרות שלו, ותראה, דווקא זה לא סיפור של חב"דניקים, אלא של חסידים אחרים, מתברר שבקוצק היו שותים הרבה, והתברר לי שבוורקא היו כמה אנשים ששתו עוד יותר. אמרו את זה שמישהו ששתה, היה בשמחת תורה, והתחיל לבכות. ומאז הסתכלו עליו בעין רעה, ומאז הסתכלו עליו בעין רעה כי יצא ממנו סוד שיש בו עצבות.

(יז אדר תשסו)

אחד הדברים שיש אצל אנשים שיכורים הוא שהם אומרים דברים מתוך שיכרות. לפעמים אנשים אומרים מתוך שכרותם דברי חכמה, ולפעמים דברי שטות. זו שאלה של מה אדם מעורר בתוכו. היה צדיק אחד שאמר את מידת אהבת ישראל הוא למד משני גויים שיכורים שישבו בבית מרזח ואחד אמר לשני שהוא אוהב אותי, והשני אמר לו שזה לא נכון כי אם הוא היה אוהב אותי הוא היה יודע מה כואב לו... מה שרציתי לומר הוא שאם אדם יושב שיכור ואומר דברים

זה לא מן העניין שהיה צריך להיות. זה חלק מזה שהאיש לא נכנס טוב לזה, הוא לא נכנס טוב לפורים. לפעמים כשאדם פותח עצמו יש הזדמנות ואפשרות. וחלק מזה שנעשה. שאדם לא שותה לבד, הוא צריך להיות בחברה טובה, וגם בכוונה טובה. ודברים יכולים ללכת כלפי מעלה וזה כל העניין. אם האדם עוסק בבעיות ומחליט החלטות. יש דברים שאנשים זוכרים ויש שלא.

אני יכול לפעמים לקבל ההארה אבל זה לא יכול להיות נקודת שינוי. שאדם יכול לעבור בפרקים בשנה, שכמו שיש במסילת ברזל שהיא הולכת ישר, והרכבת לא יכולה להסתובב, ויש מקומות שצריך להטות את הרכבת לצד השני ויש בשביל זה פסים מיוחדים. יש מקומות שבהם אני נותן הזדמנות לזוז ימינה ושמאלה ולהגיע למקום אחר. יש זמנים שמשתקים את הרכבות. עושים את זה הרבה בצמתים של רכבות שמזיזים את הפסים למקום אחר. ומנסים לעשות את זה.

מה שאמרתי לכם על פורים זה בהחלט דברים רציניים כל אותם הדברים של במה אנחנו כבולים. בכל מיני גדרות שאנו גודרים את עצמנו. אני ככה. אתה יכול להיות גם אחר. ואני נתקעתי בפסים, ואין לי יכולת לוודא ולסטות. ויש לי הזדמנות לעשות איזשהו דבר. בתוך עצמי.

(ט אדר תשסו)

היו אומרים שיש מאה טעמים למה לא

חשובים אז זה סימן טוב, אם הוא לא
אומר דברים כאלה, שמע מינה שהיין לא
נכנס למקום הנכון.

(יז אדר תשסו)

בפורים אני צריך לצאת מהגדרים שלי.
בדרך כלל אני איש כזה וכזה, ובפורים
אני משתחרר מזה. איך אני עושה את
זה? איך אני יוצא החוצה מכל אלה? זה
לא השתייה, השתייה לא עושה דברים,
היא רק משחררת איזה פתח, היא יכולה
לשחרר את הפתח של מטה, ואז כל
הביבים יוצאים, והיא יכולה לשחרר את
הפתח של מעלה ואז כל הזרמים של
מעלה נכנסים.

ימי הפורים זה אומר שיש פור, יש גורל
והגורל אומר בין השאר שאני יכול לעשות
הגרלה חדשה, אני יכול לעשות שינויים.
מה אפשר לומר לאדם לעשות? אני
יודע מה אתה עושה, אפשר לומר עליך
שאתה לא גרוע מאחרים זה מה שאפשר
לומר על אדם. השאלה היא כך: אדם חי

כך וכך שנים ומה בשביל מה ברייה כזו
נוצרה בעולם, הקב"ה ברא בריה בעולם
נתן לה שם, עשה פרצוף וצר צורה
בשביל לעשות אותה, ומה היא עושה?
בא פורים, אני פותח את הגבולות ומה
אני עושה עכשיו? אני מתאר לעצמי שהיו
לך פעם חלומות, ומה קורה איתם? אני
מתאר לעצמי שהחלומות יעברו ואתה
תהיה בעל הבית הגון, בעיירה שלך, ותלך
לבית כנסת, וזה מה שיוצא מהאדם?
הקב"ה עבד לעשות אדם, לעשות עיניים
ופרצוף ונפש שתהיה לך, ובשביל שתהיה
עוד בריה כזו מהלכת על שניים?

אני יודע שבני אדם לא עושים בפורים
את ההחלטות הגדולות שלהם, אבל זה
זמן טוב לפתוח פתח, פור הוא הגורל,
חוץ מזה שגורל אחד יוצא, אתה תצא
בריה אחת משעממת שלא מעניינת אף
אחד, אבל זה לא חייב להיות, לא כל
אחד חייב להיות משורר, זמר, למדן, אבל
כל אחד צריך להיות מישהו שאפשר
יהיה להסתכל עליו.

(ליל פורים תשע"ה)

פורים - עד דלא ידע

מתוך שיחה בישיבת תקוע,

י"א אדר ב' תשע"א

כג,מג) - לדעת, עושים את המצוות כדי לדעת, וזה חוזר בכל כך הרבה מקומות. לדעת זה לא רק ששמעתי סיפור ואני יודע אותו - אלא ישנה חובה לכל אדם מישראל להגיע למדרגה יותר גבוהה ויותר פנימית של עניין הדעת והידיעה. ועם כל זה, יש לנו יום אחד בשנה שהוא 'עד דלא ידע'. בכל השנה כולה אנחנו מנסים בצורה כזאת או אחרת לדעת; לפי נוסח הרמב"ם המצווה הראשונה בתורה זה "לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'". לא להאמין, אלא לידע. ב'לדעת' יש הרבה משמעויות, וזה הרבה מעבר לכך שמישהו קרא בספר... מטרת החיים שלנו בכל מעשינו זה ללמוד לדעת, ואז מגיע פורים - ואני מבטל את הדעת; ה'דעת' לא שייכת יותר - אני צריך לבטל אותה במעשה, זה סוג של קריעה של העולם.

ביום הכיפורים יש דבר דומה, מתחום אחר - יש עולם שיש בו באופן עקבי וקבוע שחר ועונש, שהם לא רק חלק מעיקרי האמונה שלנו, אלא הם מושגים שבונים את חיינו - למעשה הטוב יש תוצאה טובה, ולמעשה הרע יש תוצאה רעה. והעניין של יום הכיפורים הוא שבירה של

פורים ויום כיפורים - היציאה מהמסגרות

בספרים רבים (ראה תקו"ז גז:) מדובר על כך שיום הכיפורים נקרא בשם זה כי הוא 'כפורים' - כלומר כמו פורים, רק מעין פורים...

אחד הצדדים הדומים בין פורים ליום הכיפורים הוא העניין שבשניהם מופיעה המילה היחסית נדירה: 'גורל'. אמנם לא בדיוק באותו אופן; בפורים נאמר: "פור הוא הגורל", וביום כיפור ישנו הגורל של הקורבנות. בכל מיני ספרים מדובר על כך שגם בפורים וגם ביום כיפור יש צד של יציאה מכל הנורמות, מעבר עולם שכולו מושכל, אל עולם שמעבר, שהוא לא מושכל, שהוא אחר. בגורל הרי אין טעם ודעת, אלא הוא: 'ככה', 'כך יצא'.

באופן פנימי - אני לא מדבר עכשיו על הגורל של המן - בעצם הענין של פורים ושל יום כיפור יש צד של מחיקה של החוקים. בפורים ישנו צד שבמובן מסוים הוא כמעט נגד היהדות, והוא, שדורשים מאדם שיהיה 'דלא ידע'. הכלל בכל התורה כולה הוא "למען ידעו" (ויקרא

דלא אתיידע'. יש המדרגה הזו, שלמעלה מעלה מכל הספירות והעולמות, והיא 'רישא דלא אתיידע', והמושג הזה בדיוק מתייחס לכך שיש דבר כזה שנמצא מעל ומעבר למושג הידיעה, והוא קשור לפורים.

ביום הכיפורים, כאשר "ביום הזה יכפר עליכם", למה ישראל קדושים רצים לבתי הכנסת? אדם לא למד, לא ידע, לא שנה - ובכל זאת הוא מבין שזאת הזדמנות למשהו; שזהו המורטוריום של כל החובות, של כל מה שאני חייב. עברה גדולה, עברה קטנה, עשה, לא תעשה - הכל נמחק. בוודאי שאנשים מבינים שזה יום גדול.

הגמרא שואלת: איפה יכול לחול כרת של יום הכיפורים, הרי הוא מכפר? אם אני אוכל ביום הכיפורים איך אני מתחייב על זה כרת, אם רגע אחרי האוכל החטא מתכפר? והתשובה היא שאם אני נחנק אחרי האוכל ומת - לא היה רגע שיכפר, ואז חל הכרת... אדם עושה מלאכה ביום הכיפורים ואוכל ושותה וחוטא ויחד עם זה - היום יכפר גם על זה. לכן כל הבריות הללו רצות ליום הכיפורים.

פורים זה ענין של "עד דלא ידע". ב'עד דלא ידע' לכאורה יש לנו פתח לדברים אחרים - כל ימינו אנו עובדים על הבחינה ועל המדרגה של 'לדעת'. "נרדפה לדעת את ה'" (הושע ו,ג). ובפורים יש מין פתח לעולם אחר, לעולם של 'עד דלא ידע'. יכול להיות שנפתח לנו עולם, ואנחנו עסוקים בלרדוף אחרי התחפושות,

המסגרת הזו. מה זה יום הכיפורים? לא כתוב בתורה שצריך לעשות תשובה ביום הכיפורים, וגם בתפילות יום הכיפורים מה שכתוב בתמצית זה: "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתכם לפני ה'" - עשיתי חבילות חבילות של עבירות כל השנה, ומגיע יום הכיפורים ומכפר. איפה השכר והעונש? כל העניין של המחויבות, של הסיבתיות, שדבר גורר דבר - פתאום נעלם. בא יום הכיפורים ומוחק את כל זה.

מהצד הזה, העניין של יום הכיפורים ופורים הוא יציאה מכל המסגרות - פורים הוא יציאה ממסגרת הדעת, ויום הכיפורים הוא היציאה ממסגרת הגבול, יום הכיפורים הוא יום מחוץ לזמן. הזמן בנוי על כך שיש עקביות של דברים, המאורעות הולכים זה אחרי זה, זו ההגדרה הכי בסיסית של זמן. כאשר מגיע יום הכיפורים נשברת העקביות, היו כל מיני דברים והם נמחקים. למה הם נמחקים? זה הרצון של מעלה.

עד דלא ידע - רישא דלא אתיידע

הצד הזה של 'פורים כפורים' מעלה את העניין שרמוז בכל מיני ספרים, שיכול להיות שאחת הסיבות שאומרים לנו לשתות בפורים - היא כדי שנפספס את הפורים. יש צד מסוים, שהמושג בקבלה (תחשבו שאתם לא שומעים אותי...) שהכי דומה ל'עד דלא ידע', הוא: 'רישא

עליונים; ישנה דרגה כזאת. זה חלק מהנקודה שקשורה ל"ישוב בסתר עליון", לעניין של הסֵתֶר, "בסתר המדרגה", של "החשך יכסה הארץ", בתוך החשך הזה נמצאות המדרגות הכי גבוהות.

יכול להיות שבפורים הייתי צריך לפתוח את עצמי; ליום אחד נפתח לי עולם, שאליו אינני יכול להגיע גם אחרי כך וכך שנים של עמל ושל יגיעה ושל ידיעה, העולם שנמצא מעבר לנקודה של הדעת. שקשור לעניין של "חשך ענן וערפל", וגם לעניין של "סֵתֶר"; או בניסוח של המשורר: "אברח ממך אליך, ואתכסה מחמתך בצֶלֶךְ" (כתר מלכות לאבן גבירול). אני בורח להיות ב'צילא דמהימנותא' - היכן שלא רואים את האור, מפני ששם נמצא אור כזה שאי אפשר לראות אותו.

יכול להיות שבפורים מרוב סביאה אני שותה ואני משתכר ואני מקיא... כאשר בעצם היה לי יום שבו אולי נפתח לי פתח להציץ לצד האחר ולהגיע למדרגות אחרות. סיפרתי כבר פעם, שבבית משפחת אבי בדורות הקודמים - וגם עדיין נוהגים כך - היו מתאספים יחד בפורים ומתוודים על עוונותיהם, ועושים תשובה גדולה, ובוכים הרבה.. מפני שאולי הם קולטים שיש פה פתח. אמנם לא כמו הפתח של יום הכיפורים, שהוא כולו אורה, אבל יש בפורים פתח, פתח מסוג אחר.

אגב, זוהי רק התמונה שיש לנו של יום הכיפורים. יש לנו הרבה תיאורים של

והמשלוחי מנות, והמצוות של יום הפורים - ולכן אנחנו מפספסים את ההזדמנות להגיע למדרגה של "עד דלא ידע", שהיא בגדר של כמו שאומרים: 'תכלית הידיעה שלא נדע'.

אם כן, פורים הוא תכלית הידיעה; הוא מעין הקוטב השני של יום הכיפורים.

בפורים הייתי צריך לפתוח את עצמי; ליום אחד נפתח לי עולם, שאליז אינני יכול להגיע גם אחרי כך וכך שנים של עמל ושל יגיעה ושל ידיעה, העולם שנמצא מעבר לנקודה של הדעת.

נפתח פתח של מה שנקרא: 'בוצינא דקדרדוניא' שתרגומו הוא אולי: 'נר החושך'. אם יש לזה דימוי, אפשר לומר שזה כמו שתתארו לעצמכם נר שבמקום להאיר עושה חושך. זה מהדברים שנמצאים למעלה מעלה בעולמות

כדי להגיע אל אותם הדברים שאני לא יכול להגיע אליהם כאשר אני שפוי ואני יודע. אני למדתי ש"ס ופוסקים - ואולי עכשיו אני יכול להגיע מעבר?

פורים הוא גם כן יום ש"אל יחד בימי שנה" (איוב ג, ו). בכל השנה אני לא אמור להיות כך, אני צריך לדעת ולדעת, "דעה קניית מה חסרת, דעה חסרת מה קניית" (ויקרא רבה א, ו) - ועד שיש פתאום פריצה כזאת, של יום שבו אני לא צריך

**משלוח מנות זה "איש
לרעהו"; הוא כולל את
ההתחברות של שני
יהודים, את ה'לכנוס'...
למה אני שולח את
זה? אני רוצה להגיד
למישהו: בוא תתקרב,
אנחנו חברים, אני
שולח לך מתנה, אתה
שולח למישהו מתנה.**

לדעת - אני עסוק בדברים אחרים.
אמרו על ה"חזזה מלובלין" שהוא הסתיר

יום הכיפורים, לדוגמה, התיאור של 'מראה כהן' הוא יפה מאוד; התיאור הזה - הוא אחרי סדר העבודה, לא בתוך העבודה. איפה נמצאת העבודה של יום הכיפורים? אם חושבים על כך, איך נראה בית קודש הקודשים? הוא המקום היחיד במקדש שכולו חושך. אין שם שום חלון, אין שום אור - ולשם נכנס הכהן הגדול, לפני ולפנים, לתוך החשכה הגמורה. שם נמצא מה שנקרא: הַסֵּתֶר שבִּסֵּתֶר, ושם המקור של הכפרה והטהרה, וזה המקום שנכנסים אליו אחת בשנה. זהו מסתורין כפול, מפני שכאשר הכהן הגדול נכנס לקודש הקודשים כולם מסתלקים מהקודש - אסור לאף אחד מהכהנים להיות באזור. הם יוצאים יחד עם כל ישראל - "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש" (ויקרא טז, ו), וחז"ל אמרו שאפילו למלאכים אסור להיות שם. הוא מגיע למקום חשך שבחשך, ששום דבר לא נמצא בו. בדומה למה שמתואר במרכבת יחזקאל: "ודמות על ראשי החיה רקיע, כעין הקרח הנורא" (יחזקאל א, כב) - אני לא יודע מה זה הקרח הנורא, אבל ברור שזה משהו שלגמרי לא רואים בו שום דבר. אם כן, גם ביום כיפור אנחנו לפחות מודעים לעניין הזה, לכך שנקודת הפנים של היום שכולו לבן וכולו גילוי - היא נקודה של חושך.

בא פורים ויש לי את ה'עד דלא ידע', אבל הוא מגיע באופן אחר. אני משתכר, והשאלה היא: מה אני עושה בזמן של השכרות, כאשר 'עד דלא ידע', חוץ מלהקיא את בני מעיי? יש אפשרות שאני אשתמש בכך שאני שיכור ואני לא יודע,

לכם דברי תורה הם פורחים באוויר, ואם אומר לכם דברים מעשיים הם נבלעים באדמה... אחת ממצוות הפורים שישראל נוהגים בה, שבאופן מסוים לא קשורה דווקא לסיפור של פורים - היא המצווה של "משלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט, כב). זה שיש מתנות לאביונים זה לא תמוה, עצם העניין של מתנות לאביונים קיים בכל הימים. בפורים קיים העניין של משלוח מנות, בעולם הדתי אנשים שולחים ומקבלים מנות אחד מהשני. לעומת זאת, יש דבר אחר, שיוצא מהתחום הזה - אני רק אומר בתור רעיון - יש כל מיני יהודים שאולי הם לא מדקדקים, ולא שומרים ולא יודעים על מצוות פורים, אולי הם מוציאים כך וכך כסף על חגיגות פורים ועל מסכות. תארו לעצמכם מה היה קורה אם הייתי הולך לתל אביב - או לירושלים, יש שם מספיק יהודים כאלו - ודופק למישהו על הדלת ונותן לסתם אדם משלוח מנות?

הטעם של "משלוח מנות איש לרעהו" לא קשור לבחינה של החגיגה, ולא לבחינה של השיכרות, אלא למה שכתוב במגילה: "לך כנוס את כל היהודים" (אסתר ד, טז); ולפני זה יש במגילה אותו דבר אך אחרת: "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" (אסתר ג, ג).

יש במגילה עוד פן אחד: אנחנו עם מפורד ומפוזר, ויש לנו כשרון עצום להתקוטט אחד עם השני, כבר למעלה משנות אלפיים, וקשה למצוא זמן שבו אנחנו לא מתקוטטים. אמנם חלק מזה הוא נורמטיבי - בפרקי אבות כתוב: "מחלוקת

את עצמו על ידי הראייה שלו, ו'היהודי הקדוש' הסתיר את עצמו על ידי התורה שלו... זה לא שהצדיק הנסתר מראה את עצמו כפלאח, זו דרגה קטנה של צדיק נסתר, אלא הוא מראה את עצמו כצדיק גדול - ואז אני לא רואה שום דבר... אמרו על "היהודי הקדוש" שהיה לו מוח יוצא מן הכלל, הוא היה מדבר באיזה עניין ומפרש פירושים, והאנשים, ביניהם תלמידי חכמים, איבדו אותו אחרי הפירוש החמישי או השישי והוא המשיך עוד ועוד.. וכך הוא הסתיר את עצמו. הייתי אולי יכול לראות, אבל במקום זה הסתכלתי על דמות חיצונית.

אני בעצם אומר, גם לפורים יש מסכה נוספת; אנחנו כל כך עסוקים. היינו יכולים להגיע בפורים למעין המדרגה של כלות הנפש, למעין המדרגה של מה שאחרי "חשך ענן וערפל", אבל אנחנו עסוקים מדי. מעסיקים אותנו כדי שחלילה לא נראה, אנחנו שותים כל כך הרבה עד שאנחנו לא מצליחים להגיע למדרגה שמעבר לשתייה. אני סמוך סמוך, ובנקודה הזאת אני טועה בדרך. יש כאן תחבולה. אולי יכולתי להגיע בפורים לאותה מדרגה של יום הכיפורים, אבל אני מפספס אותה כי אני עושה כל מיני דברים חיצוניים.

כנוס את כל היהודים

אני רוצה לדבר על אופן אחר של דמיון בין פורים ליום כפורים. אם אומר

"איש לרעהו"; הוא כולל את ההתחברות של שני יהודים, את ה'לכנוס'. לא שולחים דווקא דברים גדולים וסכומים גדולים, נותנים יחסית דברים קטנים, למה אני שולח את זה? אני רוצה להגיד למישהו: בוא תתקרב, אנחנו חברים, אני שולח לך מתנה, אתה שולח למישהו מתנה.

כתוב בספר עזרא איך הוא אוסף את כל היהודים בראש השנה וכולם בוכים ועושים תשובה, ואז הוא אומר להם: תחזרו הביתה ותשלחו משלוח מנות איש לרעהו. יוצא אם כן, שמשלוח-מנות קשור למהות הזאת: אני רוצה לאחד את כל ישראל, אני רוצה לעשות אותם דבר אחד. יכול להיות שבמקום לצעוק על מישהו שאב'ס - ויכול להיות שצריך לצעוק עליו שאב'ס - במקום זה אני דופק לו בדלת ושולח לו משלוח מנות. למה אני עושה את זה? כי הוא יהודי; לא כתוב שכדי לקבל מנות צריך תכונות כלשהם.

כאשר אני שולח מנות אני עושה דבר אחר בפורים. כמו שביום הכיפורים אנשים צריכים לבקש סליחה אחד מהשני, בפורים זה הרבה יותר קל - אני אפילו לא צריך לבקש סליחה, אני שולח איזה ילד שיתן מתנה סמלית. אנחנו שנינו יהודים - בוא נמצא איזה קשר. מפני שיש איזשהו קשר, וקשר תחתון בונה קשר עליון, וכך מגיעים למדרגות יותר גבוהות. בכל אופן, צריך לעשות משהו בפורים.

שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים" (הי"ז). מה השמחה הגדולה בכך שתתקיים המחלוקת? בעצם העניין, יש צד שלא תמיד כל כך פשוט שהחלוקה והחיתוך הם תמיד רעים. אמנם, אנחנו אומרים שביום שני לא נאמר "כי טוב" מפני שהוא יום של מחלוקת ופירוד. מהצד השני, בעיון, בלימוד, ואולי אפילו לגבי חברה - לפעמים טוב שיש מחלוקות. יש שיר של טשרניחובסקי על 'עמא דדהבא', שבו יש תיאור על הדבורים, תיאור קצת פאשיסטי... הן נמצאות אחת ליד השנייה בדבקות ואחדות, ונראות אחת כמו השנייה ופועלות אחת כמו השנייה. השאלה היא: האם זה האידיאל? בהחלט ייתכן שבמקום שאין חלוקה, שאין חיתוך, לא צומחים דברים אחרים. אבל מאידך גיסא, יש גם גם חסרונות למחלוקות האלה.

למה כל היהודים של שושן הבירה יכולים להתכנס? מפני שיש גזרה, כמו הגזרות האחרונות על עם ישראל, שלא מבחינה בין יהודי ליהודי; ובעל כרחם ולא בטובתם הם צריכים להתכנס. יש דרשה: יש במגילה 'יהודיים' עם שני י', ויש עם י' אחת - ופירשו שהוא רצה לעקור את כל היהודים, גם אלה שצדיקים וגם אלה שלא... אנחנו מקווים שיכנסו את כל היהודים לימי משתה ושמחה, לא לכאבים משותפים אלא לשמחה.

זה העניין של משלוח מנות. לא צריך לתת אותו למישהו עני - לתת לעני אני חייב מצד ההגינות - משלוח מנות זה

פורים - מאחורי המסכות

מתוך שיחה בטלויזיה הצרפתית עם הרב ג'וזי אייזנברג

מגילת אסתר והדמויות בה

והרע, הנטרלי והמסייע. הכוחות הללו הם הגיבורים של העלילה, אבל הם גם כוחות שאנחנו מוצאים אותם בתוך חיים של משפחה, בתוך יחסים בינלאומיים ובתוך המבנים הגדולים של החיים מן היומיום ועד להיסטוריה הגדולה. זוהי השכבה השנייה של פורים שבתוכה הימים נזכרים ונעשים לא רק פעם אחת בשנה, אלא במובן מסוים אנחנו מוצאים את אחשוורוש ואת המן, לא רק בפורים אלא בכל מיני מקומות ובכל מיני מצבים. זוהי שכבה שנייה של משמעות באופן כללי.

יש שכבה שלישית של משמעות שהיא בעצם גלובלית, קוסמית ואולי מטפיזית - זוהי השכבה שבה אנחנו רואים את הסיפור של מרדכי, אסתר, המן ועוד יותר המלך, שמופיע במגילה עצמה בצורה דו-משמעית ולא תמיד ברור על מי הכוונה כמערכת יחסים לא של מלכות הארץ אלא בעצם של מלכות השמים. היחס בין השלטון והנשלטים, בין הראיה שלנו של מאורעות בשכבה אחת של חיים לבין השורשים שיש למאורעות

במגילת אסתר יש כמה וכמה שכבות, שבאות לא זו במקום זו, אלא זו על גבי זו. את המגילה אפשר לקרוא בכמה אופנים וכמה פירושים. באופן הפשוט יותר, זהו סיפור היסטורי של העם היהודי, וכל הגיבורים שבו הם גיבורים שמתייחסים לעלילה אחת בהיסטוריה שלנו. זוהי שכבה אחת של הסיפור, זהו הזכרון הלאומי הספציפי של החג, זוהי השכבה שבדרך כלל בה חוגגים את חג הפורים.

שכבה נוספת, עמוקה יותר של פורים היא שיש לנו במגילה משחק של כמה כוחות שאפשר לומר עליהם שהם גלובליים, גדולים, שאינם מתייחסים רק למקרה ספציפי, למאורע מסוים בהיסטוריה אלא לבעיה שהיא בעצם בעיית הקיום שלנו כבני אדם בתוך העולם. האנשים שמופיעים בסיפור, כמו בכל דרמה קלאסית, הם באופן פרטי, מתייחסים לעצמם, אבל באופן גדול יותר הם לא רק סמלים של דברים גדולים, - הם חלק מתוך המציאות של הכוחות הראשיים שפועלים בכל המבנים של העולם- הטוב

אבל הפרובוקציה הזו לא עשויה בכוונה רק בשביל להרגיז, אלא היא גם בנויה במידה מסוימת על זה שכאשר מרדכי יכרע וישתחווה, הוא יפסיק להיות מרדכי.

יש בעיה מהותית - הבעיה של הטוב. אי אפשר להיות טוב רק בזמן שזה נוח לי, הצדיק איננו יכול לוותר, ולכך הקיום שלו בעצמו הוא מעשה פרובוקציה, הוא עומד במצב שלפעמים הוא יודע שהוא גורם לאסון, אבל הוא לא יכול להפסיק, הוא מוכרח להמשיך לעשות מה שהוא עושה מפני שזהו חלק מההגדרה של החיים שלו. אם מרדכי משתחווה הוא מפסיק להיות מרדכי, זה צד אחד.

מהצד השני עומד המן שהוא גם כן מגיע לדבר שהוא מפתיע בדרמה של המגילה. יש בן אדם שהוא לא סובל - מרדכי, אבל זו לא בגלל בעיה שיש במרדכי. באופן מאד בולט, אפילו בתוך הסיפור, מרדכי הוא בשבילו רק סמל של כל מה שלא מקבל את המרות שלו, והבעיה של המן היא שאם יש דבר אחד, איש אחד שלא משתחווה להמן, פירושו של דבר שהמן איננו שליט גמור. הבעיה הזו חוזרת בכל התקופות, והיא הבעיה של הטוטליטריות (לא של הדיקטטורה, שהיא דבר הרבה יותר מתון) העובדה שיש איזשהו חופש בתוך המדינה היא בעצמה הדבר שהמן איננו יכול לסבול.

במובן הזה הסיפור מתפתח בעצמו לא רק למאבק אישי בין שני אנשים אלא זהו מאבק ביו שתי תפיסות: אחת שאומרת: אני כזה ואינני יכול לוותר, ושנייה

הללו בשכבה אחרת. לפעמים זה נראה מוזר כשמסבירים באופן מיסטי את אחשוורוש או את אסתר ואפילו את המן כמבטאים מהויות גדולות, מהויות שיכול להיות שהם בכלל לא הבינו אותן, אבל זה חלק מהחיים שלנו בכלל - אנחנו לא רק מבטאים יותר מאשר אנחנו בעצמנו, אנחנו גם פועלים ומפעילים דברים שבהם אנחנו כלי שרת של מהויות יותר גדולות, של היקפים גדולים מאד, ובתוך המהויות הללו, בתוך ההיקפים הללו אנחנו בעצם אומרים דברים של מעלה. אנחנו בנויים כך שהגוף שלנו, הנפש שלנו והחיים שלנו הם כל הזמן חזרה, הם סוג של הצגה, אנחנו עושים "פורים שפיל" ובו אנחנו מציגים את כל המאורעות של השמים ושמי השמים בתוך החיים שלנו, בקרנבל שלנו.

באופן כללי, בצד אחד, הדרמה של פורים היא בעצם דרמה של מאבק בין שני אנשים - מרדכי והמן. הסיפור, כמו שמופיע במגילה, מדגיש בכל פעם את שני האנשים הללו, כל אחד עם האישיות שלו.

במבט יותר מעמיק גם מבחינה היסטורית וגם מבחינות אחרות, יש משהו דומה מאד בשני הדמויות הללו - שניהם אנשים קיצוניים. אף אחד מהם לא יכול להפסיק באמצע הדרך, וזהו חלק מההגדרה של היותם מה שהם. מרדכי מתחיל את הדרמה בעצם על ידי פרובוקציה, על ידי זה שהוא אומר: אני אינני נכנע.

באותו אופן נמרץ, לכיוון של הטוב, יהיה היפוך ושינוי של מהות בכח הזה, שהיה כוח של רע והופך להיות כוח של טוב. אחשוורוש בתוך כל הסיפור מאד מאד נייטרלי, במובן הזה שהוא רק מגיב ולא פועל; וכאן יש צד אחר של העניין- מה שקיים באמת, הכוחות שבאמת פועלים, הכוחות הפיזיים, הכוחות הפוליטיים, הם בעצמם בלי כיוון, הם אמורפיים, את הכיוון נותנים האנשים שיש להם כוונות, והם יוצרים לדברים הללו את הצורות.

אחר כך מופיעה אסתר שהיא גם כן מופיעה בתוך הסיפור בלפחות שתי רמות. מפני שאסתר, במשמעות אחרת, היא כל העם היהודי, אסתר היא בעצם באופן מסוים הסובייקט שמסביב לו יש מלחמה. המלחמה היא במובן מסוים על אסתר, על העם של אסתר, על האנשים של אסתר, ואסתר היא הביטוי של כל העם כולו. בספרות היהודית העם היהודי מופיע בדמות של אשה, היחס בין ישראל לקב"ה הוא שכנסת ישראל היא הכלה והקב"ה החתן. יחס זה הוא גם סיפור של אהבה, וגם, כהמשך לזה סיפור של 'להחזיק את הבית'. כנסת ישראל היא עקר הבית, העיקר של הבית, כשהבית הזה הוא גם ארץ מסויימת, וגם העולם כולו. זה התפקיד של האשה בתוך המציאות, בתוך הקוסמוס. ולכן אסתר מופיעה בתור מי שגם פועלת וגם נפעלת, וזה נכון לא רק בתוך סיפור המגילה, אלא גם בתור הסמל שהיא מסמלת. היא אמנם לא המקור של ההשפעה, אבל היא מקבלת השפעה מהמקור, ויוצרת ממנה יצירות חדשות. באופן אחר זוהי ההגדרה

שאומרת: אתה חייב להשתחוות, מפני שאני שולט על כל המציאות.

המדרש אומר שהמן תלה על עצמו עבודה זרה, שהמן עשה את עצמו עבודה זרה. המן הוא בעצמו עבודה זרה ולכך הוא נעשה סמל, גם במשמעות מטאפיזית, של הרע. מפני שהשלטון הזה שהוא בלי שום גבולות הוא ההגדרה של הרע, של הכוח של הרע שלא יכול לשאת שיהיה דבר אחר חוץ ממנו. זה לא ויכוח על דמוקרטיה בתור דמוקרטיה, אלא על דבר הרבה יותר מרחיק לכת והרבה יותר רחב מאשר דמוקרטיה - על סוג מסוים של חופש, החופש להיות אני בעצמי, שזה דבר שהוא בעצם הרבה מעבר לסיפור המסוים של מרדכי היהודי. העניין הזה, שחוזר במקומות אחרים היא הבעיה האם אני יכול להישאר אני בעצמי, בלי להיכנע למרות האחרת, והעניין של שלטון העולם הזה, שאין לו גבול.

אחר כך אנחנו מגיעים לשתי הדמויות האחרות בתוך הדרמה: אחשוורוש ואסתר. בתוך הדרמה הזו, בשכבה שבה אנו עוסקים אחשוורוש הוא מחזיק את המקור של הכוח, אבל הוא נייטרלי לזיוכוח של הטוב והרע, של מרדכי והמן, הוא מוכן באיזושהי מידה לקבל גם את זה וגם את זה. הייתי מגדיר את זה באופן כמעט פוליטי: העולם, הכוחות הגדולים האמיתיים, הם לא כמו שאנחנו לפעמים חושבים שהם - פועלים כל הזמן לכיוון של הרע. הם פועלים לכיוון של הרע מפני שמישהו שמזיז אותם לכיוון הזה, ואם תהיה פעולה שתהיה באותה מידה,

של העולם אל מול האלוקי- העולם הוא הסדן, הרחם של המציאות, שבו אחר כך נולדות מציאויות חדשות.

עם ישראל באמת צריך לעשות את ההחלטה מה יהיה בסוף הסיפור. יש את הקטע הבולט שבו מרדכי פונה לאסתר ואומר לה: אם לא תלכי עכשיו אל המלך את ובית אביך תאבדו. יש מצבים שגם אנחנו בתור עם, בתור הוויה כללית, היינו רוצים לשחק את המשחק הפסיבי, הניטרלי. וכאן למעשה מרדכי אומר- אם אנחנו לא נבחר צד אז גם הקיום שלנו מאבד את המשמעות שלו, את הערך שלו ואת הטעם שלו. לכן מכריחים את אסתר להפסיק להיות חלק מהפסיביות של הדרמה והיא צריכה להופיע בתור גיברה פועלת, לפתות ולשדל, למשוך את כל הדברים. מי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות-יש רגע שבו צריכים להחליט את ההחלטה- לאיזה צד אני הולך ואיזה סיכונים אני מוכן לקחת בשביל המטרה, וזהו כאן התפקיד של אסתר בדרגות השונות שלה.

אסתר בסיפור לא תמיד רוצה לעשות את הצעד הזה. היא הגיעה למלכות, היא יושבת בתוך החצר של המלך, והייתה מעדיפה להמשיך לשבת כמו אחת המלכות, חיים נוחים וניטרליים. היא לא בוחרת צד ברצון גדול. צריך ללחוץ אותה, צריך להכריח אותה וצריך למעשה להגיד לה מה שמרדכי אמר, 'אם לעת כזאת הגעת למלכות'. ההצדקה של ההיסטוריה היא רק בזמן שבו צריך להחליט את ההחלטות, וזו הצדקה לא

רק של ההווה, של שעה מסוימת, אלא של כל ההיסטוריה, מפני שאם לא אז "את ובית אביך תאבדו"- כל היסטוריה מאבדת את המשמעות. במובן הזה ההחלטה של אסתר היא החלטה קשה מאוד - היא הייתה קודם אסתר, סתם אסתר, והיא רצתה להיות אסתר. היא לא מגדת את עמה ואת מולדתה, היא כאילו מנסה לחתוך את עצמה מההיסטוריה שלה, מהמשפחה שלה. היא הייתה הדסה, היא מחליפה משם בעברית

**יש מצבים שגם אנחנו
בתור עם, בתור הוויה
כללית, היינו רוצים
לשחק את המשחק
הפסיבי, הניטרלי. וכאן
למעשה מרדכי אומר-
אם אנחנו לא נבחר
צד אז גם הקיום שלנו
מאבד את
המשמעות שלו..**

לשם שהוא שם כנראה פרסי משהו כמו סטלה בימינו, שם פופולרי מאד בכל מיני

חלוקה מהותית בתוך ההיסטוריה שלנו שהיא החלוקה שאנחנו מחלקים בין גלות לגאולה והיא קשורה לכך שהעם היהודי, השכינה, נמצאת במקום שלה. הצד הזה של הגלות שהוא גם באופן סימבולי קשור לאסתר עם משחק המלים של אסתר-הסתר, במשמעות הזו החג של הגולה שפירושו תקופה חדשה, עידן חדש בתוך ההיסטוריה - העידן של הגלות. בגלל העניין הזה שהוא קשור למה שהיה באמת המסתורין של האל-המסתתר וזה למעשה חלק מהעניין של הפורים.

אם להביא סיפור מאד מעניין על אותו נושא בעצמו. נכד של איזה רבי משחק עם החבר שלו במחבואים, הילד בא אל הסבא ובוכה: אני שחקתי במחבואים, אני התחבאתי אבל אף אחד לא בא לחפש אותי. ואז הסבא מתחיל לבכות ואומר: זה מה שאומר הקב"ה: אני משחק אתם, אני מתחבא ואף אחד לא בא לחפש אותי... במובן הזה המסתתר במהותו מחפש את זה שימצאו אותו. כך שהמסתתר במובן מסוים, כמו שהוא מסתיר את פניו, לא רואים אותו, לא שומעים אותו, אבל כשהוא אומר שהוא מסתתר פירושו של דבר שהוא אומר: אני נמצא, אתה אמנם לא רואה אותי אבל אתה יכול להיות בטוח שאני נמצא. במובן אחד זה הבדל קיצוני מהתפיסה שהייתה נכונה מימי ניטשה והלאה של האלוקים מת. כאן אנחנו אומרים דבר שונה לגמרי: אמנם אתה לא רואה אותו אבל הוא נמצא, הוא לא נמצא פחות אלא שהוא מסתתר. כאן יש גם חלק מהבעיה ומהכוח של

מקומות. אין לה עם, אין לה מולדת, יש לה עוד קשרים עם הדוד הזקן, זה נשאר עדיין, חוץ מזה היא אישיות אנונימית כמו כל אלף הנשים שיש לאחשוורוש. למעשה הבעיה של אסתר היא שהיא צריכה יום אחד להחליט שלא רק מרדכי הוא היהודי, היא צריכה לצאת מהניטרליות ולהגיע להחלטה מסוימת של הזדהות עם מרדכי היהודי, עם עם מרדכי, עם הגזירה, עם הסכנה של ההשמדה שלהם. זו ההחלטה שלה, וזו החלטה של עם ישראל בכל הדורות.

ההסתר בפורים

פורים ויום הכיפורים עומדים בבחינה מסוימת כמעט בשני קטבים של המציאות, מבחינה של ההתייחסות האנושית: יום כיפור הוא יום שבכל צורה שלו הוא יום מאד כבד, יום מאד רציני. פורים הוא בעצם חג של קרנבל, יש בו הרבה מומנטים של קרנבל: מתחפשים, שותים, לפעמים יותר מדי. לעומת יום, כמו פורים שבו אוכלים ושותים הרבה, ביום כיפור לא אוכלים ולא שותים בכלל. מהצד הזה אלה שני ימים שעומדים באופן מצחיק אחד מול השני. יחד עם זה ההסבר של ההתייחסות המיוחדת בין שני ימים כמעט קוטביים כאלה קשור קודם כל לזה שפורים הוא חג שנתהווה אחרי התורה. יותר מזה, פורים הוא חג של הגלות, וזה בא לידי ביטוי לא רק בשאלה המדינית שיהודים נמצאים בארץ ישראל או בחוץ לארץ ישראל. יש

פורים מפני שפורים הוא החג שבו אנחנו חוגגים לא את ההתגלות, לא את האל- המתגלה, אלא אנו חוגגים את מציאותו, את העובדה שהוא נמצא למרות שהוא מסתתר אולי בגלל שהוא מסתתר. יש מנגינה מאד מעניינת של חב"ד על המלים הללו "אכן אתה אל- מסתתר", והיא לא מנגינה מלנכולית, לא מנגינה מינורית, אלא מנגינה שמחה, מפני שהיא אומרת בדיוק אותו דבר: אכן אתה אל- מסתתר אבל אתה נמצא.

במובן הזה המשמעות הפנימית של פורים היא שבתוך ההסתר, בתוך החושך, בתוך הצל, בתוך הגזירה - שם הקב"ה בכל זאת נמצא. במובן מסוים יש בפורים משהו שיוצר את המומנט של ההתפרצות של השמחה, דווקא בזמן שהכל גלוי יש משהו שקט יחסית; אני רואה אני שומע אני יודע. פה יש את התפקיד של ההפתעה - אני מחפש, אני מרגיש שאני לא רואה שום דבר ופתאום אני מתגלה ואז יש התפרצות שאינה דומה למה שקורה כשהחיים הם שקטים. ובמובן הזה, כמעט כמו בתוך רומן, כדי שהרומן יהיה מעניין צריך שתהיה תקופה של הרפתקאות. ובמובן הזה מגילת אסתר היא ההתחלה של הסיפור של הגלות בכלל. הגלות בתור מומנט, בתור פרוצס בתוך ההיסטוריה. יש עכשיו תקופה ארוכה שבה אני צריך לחפש ולמצוא, ומפעם לפעם אני מגיע לאיזה התפרצות מיוחדת של שמחה מפני שעכשיו, הנה עכשיו התגלה.

יש הוגה דעות לא יהודי שאמר שכאשר

הקב"ה רוצה לחתום את השם שלו בפסבדונים הוא חותם בתור 'הטבע'. אבל למעשה שנאמר כאן הוא הרבה יותר מרחיק לכת. העניין הוא לא רק ההתגלות בתוך הטבע, וגם לא המשמעות של קדושה שיכולה להתגלות בתוך הטבע. הנס הוא במידה מסוימת שבירה של החוק והוא באופן פרדוקסלי, קל יותר לביצוע מפני שהנס הוא למעשה מנגנון פשוט, הנס הוא ה"דאוס אקס מכינה". אני קורע את המציאות ומחזיר את המציאות למציאות פשוטה שבה הכול הולך לפי החוקים. לעומת זאת כאשר יש ההתגלות בתוך הטבע, ההתגלות בתוך הטבע היא מורכבת, היא צריכה להשתמש בכל הכוחות ובכל האלמנטים שקיימים בתוך המציאות. זה כאילו שאני צריך לכתוב דבר חדש ואומרים לי: זה החומר שיש לך, ובתוך החומר הזה אתה צריך ליצור משהו חדש. במובן הזה הפלא של הטבע הוא הנס בתוך הטבע. הנס שיכול להתגלות בתוך הטבע הוא נס יותר גדול, יש כאן התייחסות מאד פנימית לגבי הנס הפרמננטי של המציאות, של הטבע בעצמו.

יש התפעלות מתמדת שהיא נכונה לגבי כל השכבות של היהדות, לא כל כך מהקריעה, מהשבירה של המציאות, אלא מהנסים הקטנים שיוצרים את המציאות. אלא שאצלו אדמו"ר הזקן זה מגיע לאופן יותר עמוק, הוא רואה במובן מסוים את ההתגלות האלוקית. זה שהקב"ה עושה מלאכים ושרפים וכרובים - זה דבר קטן. זה שהוא יכול לעשות עולם שאיננו רואה אותו זה בעצם הפלא. הוא רואה

כאילו רק שני קצוות שיש להם משמעות: או למעלה מכל החשבונות, או במקום שבו הכול נמצא ובכל זאת כל העניין הזה קיים. ולכך יש, לא קשר חיצוני, אלא קשר של מהות פנימית בין שני הצדדים הקיצוניים של המציאות העולמית, בין פורים ליום הכיפורים.

**הפלא של הטבע הוא
הנס בתוך הטבע.
הנס שיכול להתגלות
בתוך הטבע הוא נס
יותר גדול, יש כאן
התייחסות מאד פנימית
לגבי הנס הפרמננטי
של המציאות, של
הטבע בעצמו.**

מהצד הזה התחפושית, שאמנם לא מופיעה בתוך החג של פורים, אבל אם מסתכלים בסיפור של המגילה הריהו בצורה פנימית סיפור של תחפושית. הציר של הסיפור של הסיפור הוא שיש אשה כמו אסתר, שהיא הסמל לא רק של העם

את הפלא של המציאות, העובדה שיש מציאות שבה הוא פועל וקיים ומשפיע ומחיה את הכל ובכל זאת הוא היחיד שלא רואים אותו. ומהצד הזה הוא רואה את הטבע בתור שיא היצירה של הקב"ה דווקא מפני שהוא טבע, דווקא מפני שלא רואים.

יש מובן שהוא שוב נכון בהרבה מאד דברים, שהגדירו אותו בהיסטוריה כך: יש מאורעות קטנים מאד ששוכחים אותם, יש מאורעות גדולים, אנשים גדולים שעשו דברים שזוכרים אותם בהיסטוריה. אבל יש דברים עוד יותר גדולים, עוד יותר מסיביים והם כל כך גדולים עד שאתה שוכח מי עשה אותם. אתה לא יודע מי המציא את האש, אתה לא יודע מי המציא את הגלגל, אתה לא יודע מי יצר את ההווית הראשונות מפני שבאופן מוזר, הדברים שבאמת משנים את כל העולם הם דברים שאף אחד לא יודע עליהם. במובן הזה הטבע הוא היצירה הגדולה ביותר מפני שכמו כל יצירה גדולה אתה לא רואה שום דבר, ולכן ההתייחסות לנס בתוך הטבע, לדברים שפועלים בתוך הטבע היא בגבול מסוים עומדת בדיוק באותו תחום של הפרדוקס, של "נעוץ סופן בתחילתן". מיום הכיפורים שהוא היום שהטרנסצנדנטי מגיע ועובר בתוך המציאות וקורע את המציאות בצד אחד, ועד ליום כמו פורים שבו הטבע מגיע עד לקצה האחרון שלו, שאין שם מילה אחת שהקדושה מתגלה בו כלל, וזהו הקצה האחר של המציאות, שהוא במובן אחד מקביל ושווה באופן פנימי אל הקצה העליון ביותר שלה. מפני שיש

היהודי, היא באופן יותר עמוק, צורה יותר מקיפה - היא הסמל של העולם, של השכינה בתוך המציאות. והשכינה בתוך המציאות אני לא יודע מי זאת, אני לא יודע שזו היא זו. למעשה כל הנס עומד על הציר הזה, שברגע הנכון מי שאני חשבתי שהוא שייך לשום דבר, לכוחות של העולם הניטרלי, פתאום מתגלה שזה הצד שלנו. למעשה כל הסיפור של אסתר הוא התחפוש. אם אני לוקח את אסתר - אסתר לא אומרת שהיא אסתר, שהיא הדסה. אסתר לא מגלה את מה שהיא באמת. וכמו שאמרתי - הקטע הכי דרמטי במגילה הוא הקטע שבו אסתר משנה פתאום, עושה את ההתגלות בתוך הצורה הזו. מבחינה זו החג הוא כולו תחפוש, ובהיקף הגדול בוודאי עומד על העניין של התחפוש של העולם בתוך העולם, והעובדה שהסודות הגדולים ביותר הם אלה שאי אפשר לדבר עליהם, שאי אפשר אפילו להראות אותם ושהם כל הזמן נמצאים. המציאות של האלוקי בתוך העולם היא לא כדבר נפרד אלא היא פועלת יותר מאשר באופן פרמננטי - היא פועלת בתוך העולם. העולם בעצמו, מתברר שהוא נע כמו אצבעות של יד, כל חלק בסוף נע ועושה את הפעולה, במובן זה, זה כמו תיאטרון בובות: כל אחת מהאצבעות האלה היא בעצם אצבע של יד שהיא משחקת את המשחק של היד של מעלה; אני לא רואה אותה אבל אני רואה את השחקנים משחקים.

חלק מהעניין של ההתגלות באמת בקצה האחרון שלה הוא ההתגלות הזו שאנחנו מדברים על ימות המשיח, אחרי ימות

המשיח, או יותר טוב בתיאור של ישעיהו "פרה ודב תרעינה, נמר וגדי, ושעשע יונק על חור פתן"- במובן הזה, הרע והטוב, הטורף והנטרף יגיעו לאיזושהי הרמוניה שאני לא יודע מיהו מי. באותו אופן מופיע במדרש שהוא אומר: לעתיד לבוא הנחש יתרפא והוא יהיה העוזר של האדם. יש מובן של המעגל, הנחש שהוא המקור של הרע, הוא המן, אגב דבר שמופיע כבר בתלמוד שהוא אומר: "המן מן התורה מניין? שנאמר המן העץ". התיקון של הנחש שהוא במובן מסוים אולי המשימה של ההיסטוריה שהיא מעבר לתיקון של האדם. במובן אחד התיקון שלנו הוא מפני שאנחנו, במדרגה של אסתר אנחנו יכולים לנוע, אבל אנחנו צריכים להגיע למצב שבו המן יעלם מן העולם. המדרגה של פורים היא במובן אחד לא מושלמת מפני שהמן נשאר המן. יש מדרגה אחרת שבה המן מפסיק להיות המן - יש התיאור שהוא גם כן מוזר מאד בתלמוד שהוא אומר: מבני בניו של המן מלמדים תורה בבני-ברק. כלומר יש מצב כזה שאני אומר, יש יותר מאשר השמדה של הרע. במובן אחד אני מנסה להמתיק אותו בצורה אחרת. כאן אנחנו עומדים שוב באופן פרדוקסלי בעניין הזה של התערובת של רע וטוב שמתערבבים, שאני גם לא יודע מהו מה. המשחק של אסתר כולל גם את הסעודות שאסתר עושה להמן והיא כאילו מנסה להתקרב אליו: או שאתה נעשה קרוב ואתה מפסיק להיות רע, או שאתה מושמד בתור רע. אבל ההתייחסות הזו של רע וטוב מופיעה שוב בצורה מוזרה, וכבר

דברים חזרה אל המקור, אל המשמעות, לעומת החגים של ההתגלות שהם מורידים את הדברים מלמעלה למטה ובצד מסוים אנחנו נפגשים.

יש את המאמר שאם כל החגים יתבטלו חג הפורים לעולם לא יתבטל - זו הצהרה מאד נועזת, והיא למעשה עומדת באופן מוזר יחד עם הדברים של הנביא שבימים ההם של הגאולה לא יאמרו 'חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים אם חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ צפון ומכל הארצות האלה". כלומר אנחנו אומרים שבמובן מסוים הגילוי שבא בתוך פורים הוא גילוי של אף-על-פי-כן, העד דלא ידע, מגיע בצד מסוים כל כך גבוה שהוא משנה את המשמעות של כל הדברים. בתוך העולם האחרון החגים שנתן הקב"ה הם כאילו חגים קטנים, החגים הגדולים הם החגים האלה שאנחנו עושים אותם, שאנחנו לוקחים את המציאות כמו שהיא ושנאנחנו הצלחנו לפתור את החידה. מפני שאת החידה של העולם, את החידה של המציאות, זה מה שהגולה מעמידה לנו. היא מעמידה לנו את הרע מושל, את החושך הולך ומתגבר, וזה מועמד לנו בתור א-ל מסתתר, הקב"ה אומר: זוהי החידה שלכם, זוהי החידה של העולם. ועכשיו הוא אומר: פה היא החידה, והעבודה שלכם היא למצוא את הפתרון של החידה הזו.

דברו עליה על הבעיה של הגורל ביום הכפורים. מפני שביום הכיפורים, בצורה אחרת לגמרי ובמובן מטאפיזי ומוראלי - יום הכפורים הוא היום שבו בצד אחד הרע גם כן נעלם. הוא נעלם במקרה הזה על ידי השליחה, על ידי הכפרה, על ידי זה שכאילו כל הדברים שקורים במציאות נשכחים ונסלחים. הרע גם כן מפסיק להיות, במובן הזה היחס של מהי מצווה ומהי עבירה נעלם בסוף של יום הכפורים, כשם שהוא נעלם בשתיה שאני שותה בסוף של יום הפורים. נעלם ההבדל בין זה לזה, מפני שיש תהליך מטהר שעובר. במקום אחד התהליך הזה הוא מטפיזי, הוא בא מלמעלה. התהליך השני שהוא התהליך של פורים הוא כולו מלמטה.

במובן הזה - אם יום הכפורים הוא יום שהוא באופן מאד בולט יום שהכיוון שלו הוא מלמעלה למטה, בפורים הכיוון של התנועה של החג, המומנט שלו היא כל הזמן מלמטה למעלה: קיימו וקיבלו היהודים לעומת מתן תורה בסיני בשבועות, שמתן תורה הוא שוב נתינה שבאה בכיוון אחד מלמעלה למטה; בגלות יש הסוג האחר, שם יש קבלת התורה שהעם היהודי עושה שוב חיזוק מחודש, הסכמה מחודשת לקבל את התורה הזו. כלומר יש פה שני כיוונים שפועלים אחד אל מול השני, יש החגים של מעלה והחגים של מטה - במובן הזה הגלות והגאולה, השלימות והגלות הן צד ימין וצד שמאל והם פועלים אחד אל מול השני, וכל מה שקורה בגלות הוא ההיפוך של ערכים בצורה אחרת. אנחנו מעלים דברים מלמטה למעלה, אנחנו מחזירים

כלות הנפש

מתוך הסדרה 'מושגים בחסידות' ¹

האש של האש הגדולה. בבחינה שבה אדם מרגיש את האש הגדולה שסביבו, והוא בעצמו האור הקטן, והאור הקטן הזה כלה מעצמו; זה עניין של 'כלות הנפש'.

בכלות הנפש יש מורכבות. מפני שמצד אחד, אדם צריך להיות 'כמעט עד כלות הנפש'; מצד שני, אם הוא יהיה ב'כלות הנפש' - הוא גמר את חייו בתוך בעולם הזה. גמר החיים שב'כלות הנפש' הוא גם לא המטרה של הקב"ה, אלא "לא תוהו בראה לשבת יצרה" (ישעיה מח,ב), הוא רצה שאדם יהיה בתוך העולם הזה.

יש לנו סיפור על כמה צדיקים שהיו צריכים להתאפק בכח כדי לא להגיע לכלות הנפש בתפילה. חלק מהסיפורים הם גם מלפני החסידות. העניין שבנאדם

הביטוי 'כלות הנפש', הוא לא ביטוי שמיוחד לחסידות; אבל במהותו הוא עניין של חסידות בצד מסוים. 'כלות הנפש' נזכר דווקא באופן ששווה לכל נפש, בשולחן ערוך, שם כתוב שאדם צריך להתפלל תפילה שתגיע עד 'כלות הנפש', או כמעט עד כלות הנפש. זו אומנם לא הדרכה שבלמעשה, אבל זו ההדרכה ההלכתית שהיא במובן מסוים מחייבת. ההגדרה של כלות הנפש כקצה האחרון, כנקודה אחרונה, זה צד אחר של העניין הזה.

העניין של 'כלות הנפש' הוא: שהנפש שמגיעה לדרגה של טהרה, של קדושה ושל התלהבות, והנפש רוצה לצאת מהכלי; הנפש רוצה פשוט להפרד מהכלים שלה, לחזור אל ה' - בבחינה שבה האש של הנר הקטן נבלעת בתוך

1. הסדרה עולה ליוטיוב בערוץ 'ועד תלמידי הרב'

זה לא המטרה של העניין, אפילו שעל כמה וכמה צדיקים מסופר שמותם היה ככה, הם פשוט אמרו: "עכשיו אני רוצה להוריד את המעצורים ולהדבק בשכינה".

הנקודה הזו, זו הנקודה של כלות הנפש; שלבן אדם יש געגועים עזים להדבק בקדושה, ומתוך כך הוא רוצה להיפרד מכל העניינים האחרים - מענייני העולם הזה, הדברים הטובים שבו, והדברים הרעים שבו - מכל זה הוא רוצה להתפטר, ולכלות וליבטל בתוך הקב"ה. מי שיכול לכלות - אשרי חלקו, אבל עדיין צריך להשאר פה בעולם הזה - אז העניין 'כלות הנפש' זה דבר שצריך לעמוד בתור מטרה, שצריך להיות בסמוך אליה, ולעולם לא לנגוע בה בפועל.

מגיע ל"צמאה נפשי, כלה בשרי, אני לא יכול להחזיק מעמד יותר" מפני שהצימאון והתשוקה שלי כל כך גדולה.

בבחינת העבודה השלמה, אחרי 'כלות הנפש' צריכה להיות עבודת הנפש, אבל לא כל אדם יכול להצליח להתגבר על המכשול הזה, ואז אדם מגיע לכך שנפשו כלה ב'כלות הנפש' בפועל, לא רק כיציהא. 'כלות הנפש' כ'יציהא' היא כנראה הדבר שמומלץ לכולם, הלוואי שיהיה לכולם, שהנפש מתגעגעת ומתגעגעת. שהיא תגשים את זה - זה כבר בגדר של מה שנקרא בכמה ספרים קדושים, ובפרט בספר של אור החיים הקדוש: 'החטא של בני אהרון', "בקרבתם לפני ה' וימותו" (ויקרא טזא); שאתה מגיע קרוב מדי ואתה לא יכול להחזיק מעמד ואתה מת.

קומץ המנחה

מתוך הרצאה למורים ליהדות בקישיניב, 15 במרץ 1995²

לתאר מה קרה אז, אחרי ששלחו את המן לחפש את מרדכי.

אז המן קיבל פקודה, הוא לקח את הבגדים ואת הסוס, והוא הלך ומצא את מרדכי בזמן שיושבים החכמים לפניו והוא מלמד אותם הלכות 'קמיצה' - שזה האופן שבו היו מביאים בבית המקדש קרבן סולת: היו לוקחים ביד מהסולת של הקרבן, ומשהו מזה היו שמים על המזבח - מה שנכנס בשלוש האצבעות האלו - את זה היו לוקחים. זה היה אופן טקסי מיוחד בשביל לעשות את ה'קמיצה', וצריך ללמוד איך לעשות את זה טוב, ולכן מרדכי לימד את החכמים איך עושים את המצווה של קמיצה. זאת בזמן שעדיין יש חוק שאומר שבעוד כמה חודשים הולכים להרוג את כל היהודים מהתחלה עד הסוף - והוא יושב ומלמד אותם...

כיוון שראה מרדכי שהמן הולך נגדו והוא מחזיק את הסוס בידו - הוא פחד, ואמר לחכמים: "הרשע הזה הולך להרוג אותי, תצאו מכאן כדי שלא יהיה לכם נזק בגללי". החכמים לא יצאו, אבל הם זזו

אתם האנשים שדואגים לא למונומנטים אלא לדבר החשוב ביותר, להמשך של החיים ולגידול של החיים, לכן אתם היהודים הכי חשובים במדינה הזו, ואם אני לא נותן לכם את כל הכיבודים הראויים זה רק מפני שאין כל כך הרבה זמן, ואין כל כך הרבה אפשרויות לתת לכל אחד מדליה.

אני רוצה ללמוד יחד איתכם כמה שורות של גמרא, שהן שורות לא טיפוסיות, מפני שזה חלק של גמרא שנקרא: 'אגדה'. אבל בחרתי אותם מפני שהן עוסקות בפורים, במורים, וגם באופן שולי בשאלה שהעליתי: "למה בעצם ללמוד יהדות?".

זה נמצא במסכת מגילה בדף טז עמוד א'. אני אקרא בפנים עם קצת הסבר. הסיפור מתחיל מזה שאחרי הלילה המפורסם, שאחשוורוש נזכר שהוא צריך לעשות טובה למרדכי - הוא שולח את המן לקחת את מרדכי ולתת לו את כל הכבוד. כאן מתחיל סיפור קטן, יש עוד כמה סיפורים כאלו שמופיעים פה בגמרא, חלק מהם הם קומיים, אבל זהו חלק פחות קומי של הסיפור, שמנסה

והם אומרים לו: "בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר אדם היה מתנדב קרבן מנחה - הוא היה מביא מלוא קומץ של סולת ובזה היה מתכפר לו על החטאים שלו". אז המן אומר להם: "אתם יודעים, מלוא קומץ המנחה שלכם כנראה שווה יותר מעשרת אלפים כיכר כסף שאני נתתי למלך!"...

אני חושב שהגמרא הזו מדברת גם על השאלה הזו: איפה מלמדים לימודי יהדות? מתי מלמדים לימודי יהדות? ואפילו, למה זה שווה משהו?

הצידה, ובאותה שעה התעטף מרדכי - זה היה הלבוש הקבוע שהיהודים הלכו בו, הם הלכו עם טלית כל הזמן, אבל כאשר אדם היה הולך להתפלל הוא היה מכסה את עצמו באופן חגיגי בתוך הטלית - מרדכי התעטף בטלית ועמד להתפלל.

בינתיים בא המן וישב לפני החכמים וחיכה עד שמרדכי יגמור את התפילה. עד שהוא גמר להתפלל, המן ישב ושאל את החכמים: "במה עסקתם, מה היה הנושא דיברתם עליו לפני שבאתי?",

שפע רב'

גיליון חודשי מתורתו של

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

שפע רב' הוא גיליון חודשי מתורתו ועל תורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ. בגיליונות מאמרים, שיחות, קטעים, התוועדויות וסיפורים, שמטרתם לפתוח צוהר לעולמו של הרב; לתורה שהוא לימד, לדרך שהוא סלל, לתביעות שהוא הציב ולחלומות שהוא חלם.

בתורתו, מפעליו ובעצם אישיותו, הרב עדין לימד וחינך לדרך חיים יהודית שלימה. דרך של קדושה ושל חיים, של דבקות ושל פתיחות, מחויבות עמוקה לעם היהודי, ומסירות אמתית לקב"ה.

הרב מעולם לא הסתפק במה שפעל, וראה בכל עבודתו ומפעליו רק הקדמה לפעולות גדולות יותר שיש להוציא לפועל בדרך לתיקון השלם.

אנו מקווים שתוכלו למצוא ב'שפע רב' משהו מכל אלו. חלק מהדברים מיועדים לעזור 'לחיות עם הזמן', וחלק מהדברים טובים ומועילים לעבודת ה' שבכל יום. מהם תיאורטיים וגבוהים ומהם מעשיים למדי. חלקם פשוטים וידועים וחלקם חידושים מופלגים. חלקם נוגעים אל הלב, וחלקם מעוררים למחשבה או למעשה. בתקווה שהדברים יכנסו למוח וללב, יאירו ויעוררו.

לתרומה עבור הגיליון

לקבלת גיליון
דיגיטלי חודשי

תקוע

תלמידי הרב שטיינזלץ

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

